

บทที่ 2

ชาวลาหู่จากนายพรานนักล่าสัตว์สินค้าทางการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

นับเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของการท่องเที่ยวเลยก็ว่าได้ เมื่อเริ่มออกเดินทางนักท่องเที่ยวมักสืบค้นข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว ทั้งเอกสาร คู่มือแนะนำ เว็บไซต์ และคำบอกเล่าของเพื่อนหรือผู้มีประสบการณ์ที่เคยแวะเวียนเยี่ยมชม เพื่อให้ตนเกิดมโนทัศน์ความเข้าใจต่อจุดหมายปลายทาง เตรียมพร้อมกับการผจญภัยอย่างมีข้อมูล และให้การท่องเที่ยวบนผืนโลกเต็มไปด้วยความสุขสนุกสนานอย่างสอดคล้องกับสถานที่ท่องเที่ยวและสมปรารถนาอย่างใจที่ตนต้องการท่องเที่ยว

การศึกษาโฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะดูครั้งนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยตรง ย่อมปฏิบัติตามธรรมเนียมการท่องเที่ยว เช่นเดียวกัน นั่นคือ การเริ่มปฐมบทการเดินทางโดยการศึกษาบริบทการศึกษานั้นเอง ทั้งนี้เริ่มตั้งแต่การสืบค้นข้อมูลถึงที่มาและลักษณะทางชาติพันธุ์ชาวลาหู่ การถูกดึงให้เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวและการถูกเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์จากนั้นจึงไต่ระดับลงมาสู่พื้นที่ศึกษาเพื่อค้นหาข้อมูลสถานภาพหรือบริบทชุมชนบ้านยะดู ค้นหาการเกี่ยวโยงระหว่างชาวลาหู่บ้านยะดูกับการท่องเที่ยวทางชาติพันธุ์ในรูปแบบโฮมสเตย์ผ่านการศึกษาประวัติท่องเที่ยวของชุมชน และต่อท้ายโดยการศึกษาสถานการณ์โฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะดู ณ ปัจจุบัน ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวผู้ศึกษาได้ถ่ายทอดไว้ในบทที่สองนี้แล้ว โดยหวังว่าบริบทการศึกษายทนี่จะเป็นคู่มือท่องเที่ยว การเมืองเรื่องของการสร้างภาพตัวแทนทางชาติพันธุ์ในพื้นที่ท่องเที่ยว กรณีศึกษาโฮมสเตย์ชาวลาหู่ บ้านยะดู การออกเดินทางค้นหาคำตอบปัญหาการวิจัยในบทต่อไป

2.1 ลาหู่คือใคร

“ลาหู่” คือชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ที่คนไทยรับรู้ว่าเป็นหนึ่งใน 6 กลุ่มชาวเขาที่อาศัยทางภาคเหนือของประเทศไทยซึ่งโดยทั่วไปมักจะเรียกชื่อว่า “มูเซอ” ตามการเรียกขานของชาวพม่าในรัฐฉานอันมีความหมายว่า “นายพราน” ส่วนด้านความหมายของชื่อกลุ่มตามประวัติความหมายคำในบันทึกประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่กล่าวว่า คำว่า “ลา” หมายถึง “เสือ” ส่วน “หู่” หมายถึง “การปรุงเนื้อสัตว์ใหญ่” อันมีความหมายรวมกันว่า “ผู้ล่าเสือและกินเนื้อเสือ” หรือหมายรวมว่า “นายพรานผู้ล่าเสือ” และถูกนำมาถ่ายทอดเป็นความหมายร่วมระดับกว้างในงานเขียนจีนทั่วไปอันมีความหมายว่า “ชนชาติแห่งนายพรานล่าเสือ”(Walker, 2003, p 98)

ชาวลานูนั้นเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่จัดอยู่ในกลุ่มภาษาสายกลุ่มชนโลโล(Loloish) หนึ่งในกลุ่มภาษา โลโล-พม่า (Lolo-Burmese sub-group)ของตระกูลภาษาทิเบต-พม่า(Tibeto-Burman Family) โดยมีกลุ่มชนสายภาษาโลโลที่มีสำเนียงใกล้เคียง คือ ลีซอ อาซ่า และ วอนิ (Walker, 1975, p111-112)

การตั้งถิ่นฐานในเชิงภูมิศาสตร์ ณ ปัจจุบัน ชาวลานูกระจายตัวกันตั้งถิ่นฐานระหว่างอาณาบริเวณระหว่างเทือกเขาทางทิศตะวันตกของแม่น้ำสาละวินและทางทิศตะวันออกของแม่น้ำโขง ขยายยาวลงทางใต้จากเขตการปกครองลินเชียง มณฑลยูนนาน ประเทศจีน ถึงภาคเหนือของประเทศไทย รวมความยาวเป็นระยะทางประมาณ 1,000 กิโลเมตร ส่วนความกว้างเป็นพื้นที่ระหว่างทิศตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศพม่าในเมืองลาซิโอดีถึงเขตมองที่ ทางทิศตะวันออกของประเทศเวียดนาม รวมความกว้างเป็นระยะทางประมาณ 600 กิโลเมตร ด้านประชากรชาวลานูปัจจุบันมียอดรวมประชากรประมาณ 700,000 คน มีการกระจายตัวอาศัยใน มณฑลยูนนาน ประเทศจีน รัฐเชียงตุง ประเทศพม่า พื้นที่ 6 จังหวัดทางภาคเหนือของประเทศไทย อันได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง แม่ฮ่องสอน ตากและกำแพงเพชร ภาคตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศลาวและประเทศเวียดนาม ทั้งนี้จำนวนประชากรลานูมากที่สุดในบริเวณทางใต้ของมณฑลยูนนานประเทศจีนร้อยละ 59 ของจำนวนประชากรลานูทั้งหมด อันดับรองลงมาคือประเทศพม่ามีประชากรลานูประมาณร้อยละ 29 ส่วนประเทศไทย ประมาณ ร้อยละ 9 ประเทศลาวและเวียดนามร้อยละ 2.3 และ 0.79 ของจำนวนประชากรลานูทั้งหมด(Walker, 2007, p101-102) นอกจากนั้นยังชาวลานูการอพยพพลัดถิ่นสงครามการเมืองไปยังประเทศโลกที่ 3 อย่างเช่น สหรัฐ อังกฤษ (ชลดดา มนตรีวัต, 2544)

ชาวลานูจัดได้ว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่งอันมีการแบ่งกลุ่มย่อยออกเป็นหลายกลุ่มย่อยมีจำนวนกลุ่มประมาณ 27 กลุ่มย่อย แต่เท่าที่สำรวจพบในประเทศไทยมีอยู่ด้วยกัน 7 กลุ่มย่อย คือ ลานูนะ ลานูญี ลานูกุเลา ลานูราบา ลานูบาเกี้ยว ลานูแซแล ลานูซี ซึ่งทั้ง 7กลุ่มนี้มีลักษณะการแต่งกายที่แตกต่างกันไปอย่างชัดเจน โดยเฉพาะชุดประจำเผ่าของผู้หญิง แต่ก็มีกลุ่มที่อพยพเพิ่มเติมเข้ามาใหม่อีก 4 กลุ่ม รวมเป็น 11 กลุ่มย่อย กลุ่มที่เพิ่มมาคือ ลานูปูโหล ลานูล่าลา ลานูไกซี และลานูเวหะ ซึ่งนับได้ว่าเป็นกลุ่มชนที่มีสาขาย่อยมากที่สุดในบรรดาชาวเขาเผ่าต่างๆ (Walker, 1983) ส่วนชาวลานูในพื้นที่การศึกษาครั้งนี้จัดอยู่ในกลุ่มลานูญี หรือ ลานูแดง มีลักษณะเฉพาะตามการศึกษาเชิงชาติพันธุ์นิพนธ์คือนับถือเทพเจ้ากือฉ่า (G'ui-sha)เป็นศาสนาตามแบบฉบับลานูญีโดยไม่นับถือศาสนาคริสต์

2.1.1 จุดกำเนิดชาวลาหู่กับการเมืองในอาณาจักรจีน

ด้านถิ่นกำเนิดชาวลาหู่ตามบันทึกประวัติศาสตร์จีนกล่าวกันว่าบรรพบุรุษของพวกเขา นั้นเคยเป็นส่วนหนึ่งของชาวเฉียง(Qiang)ที่สืบเชื้อสายมาจากชาวทิเบตโดยบรรพบุรุษชาวลาหู่จัด อยู่ในกลุ่มชาวเฉียงไปหลาง (Bai Lang Qiang) และเริ่มรวมกลุ่มตั้งถิ่นฐานกันตั้งแต่ 800 ปีก่อน คริสต์ศักราช ณ บริเวณที่ราบสูงทางตะวันออกเฉียงใต้ของทะเลสาบเฉียงไห่ (Qianghai) หรือแถบ ทิศตะวันตกเฉียงเหนือเขตรอบนอกของประเทศจีนในปัจจุบัน และจากแหล่งกำเนิดแห่งนี้กลุ่มชาว เฉียงได้เคลื่อนย้ายกลุ่มตนขึ้นไปทางตะวันตกเฉียงเหนือ ณ พื้นที่โดยรอบทะเลสาบเฉียงไห่ จนกระทั่ง ณ ช่วง 500 ปีก่อนคริสตศักราช กลุ่มชนชาวเฉียงรอบทะเลสาบเฉียงชายต้องประสบกับ สภาวะสงครามและไม่สามารถทนต่อแรงกดดันการขยายอำนาจราชวงศ์ฉิน(221-206 ปีก่อนคริสต ศักราช)ได้ จึงจำเป็นต้องเคลื่อนกลุ่มตนอพยพย้ายถิ่นขึ้นไปตามแนวภูเขาจีเหลียน(Qilian Mountain)มุ่งสู่ลุ่มน้ำชาดามู (Chaidamu Basin) แต่การสู้รบเหนือพื้นที่มณฑลเฉียงฮายระหว่างกลุ่ม ชนฮั่น(Huns)และราชวงศ์ฉินมิได้สงบลงแต่ยังคงดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง จึงส่งผลให้ชาวเฉียงต้อง อพยพลงได้อีกครั้งในช่วงรัชสมัยราชวงศ์ฮั่น(202ปีก่อนคริสตศักราช- ค.ศ. 220)และตั้งหมู่บ้านแห่ง ใหม่ ณ บริเวณต้นน้ำแม่น้ำธงเทียน(Tongtian River)หรือเขตปกครองทิเบตในปัจจุบัน(Walker, 2007, p59-61)

แต่ตลอดระยะเวลาพร้อม 700 ปี ณ ต้นน้ำแม่น้ำธงเทียนแห่งนี้ ชาวเฉียงก็มีโอกาสหนี จากสภาวะสงครามได้เช่นเดิม พวกเขายังคงได้ผลกระทบจากการสู้รบระหว่างชาวฮั่นและชาวตู ฟาน(ชาวทิเบต)อย่างสม่ำเสมอ อันส่งผลเป็นแรงกดดันทำให้บรรพบุรุษชาวเฉียงตัดสินใจอีกครั้ง อพยพกลุ่มลงได้มุ่งสู่เมืองกันซี(อยู่ในเขตปกครองทิเบตในปัจจุบัน) ทั้งนี้มีชาวเฉียงจำนวนมาก เคลื่อนย้ายกระจายตัวละตามแม่น้ำยาลอง(Yalong River)ลงได้ไปสู่พื้นที่ยันฮวน(Yanyuan)และ ยันเปียน(Yanbian) ซึ่งนักเขียนชาวจีนได้บรรยายดินแดนแถบได้แม่น้ำยาลองแห่งนี้ว่าเป็น “ดินแดน เจ็ดภูเขาเจ็ดสายน้ำ ดำนานแห่งชาวลาหู่ แหล่งทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ของจีนและถิ่นอาศัยบรรพ บุรุษชาวลาหู่แหล่งรวมนายพรานล่าสัตว์” และ ณ ดินแดนแห่งนี้เอง ชาวลาหู่ได้วิวัฒน์แยกกลุ่มออก จากชาวเฉียงกลายเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เฉพาะกลุ่มตน ซึ่งชาวจีนได้เรียกชาวลาหู่ตอนนั้นว่า "กูคู" (Guocuo) อันหมายถึงชนบนเขาที่นัยแสดงถึงความป่าเถื่อน และ ณ ห้วงเวลาเดียวกัน"ชาวกูคู" ทาง ตะวันตกเฉียงใต้ของล่องซู่ได้แยกวิวัฒน์กลุ่มตนจำแนกแบ่งเป็นสองกลุ่มใหญ่ นั่นคือ ลาหู่หนะ(ลาหู่ คำ) และ ลาหู่ซี และเลื่อกอฮัย ณ บริเวณ ต้นน้ำแม่น้ำยาลอง(Walker, 2007, p59-61)

ช่วงเวลาระหว่างทำรัชสมัยราชวงศ์ฉัง(ค.ศ.618-907) ถึงต้นรัชสมัยราชวงศ์ซ่ง(ค.ศ. 960-1279) ชาวลาหู่ได้ขยายพื้นที่ที่อยู่อาศัยจาก“ดินแดนเจ็ดภูเขาเจ็ดสายน้ำ”แยกกลุ่มกระจายลงได้ เข้าสู่พื้นที่ต่างๆในบริเวณมณฑลยูนนาน โดยชาวลาหู่หนะแยกกลุ่มเคลื่อนย้ายไปทางตะวันตกเฉียงใต้

ข้ามแม่น้ำเดินหน้าเพื่อตั้งถิ่น ณ เขตการปกครองลินเคียง (Lincang) มณฑลยูนนาน ส่วนลาหู่ซีแยกกลุ่มขยายมุ่งไปทางตะวันออกเฉียงใต้และเลือกตั้งถิ่น ณ เขตเมืองโยเจิน เมืองคาเยา เมืองยูนเหมา และเมืองกันตัง มณฑลยูนนาน และจากการแยกกลุ่มเคลื่อนย้ายระหว่างกลุ่มลาหู่ซีและลาหู่ณะเข้าสู่ปริมณฑลยูนนานรวมถึงหกศตวรรษครั้งนั้นเองก็ได้ส่งผลทำให้ภาษาวัฒนธรรมของกลุ่มลาหู่ทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันกลายเป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มลาหู่กลุ่มย่อยของตน

นอกจากนั้นการเคลื่อนย้ายดังกล่าวยังเป็นเหตุทำให้ชาวลาหู่ได้เผชิญหน้ากับกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไต(Tai people)กลุ่มชนผู้มาตั้งถิ่นฐาน ณ ดินแดนยูนนานในช่วงเวลาไล่เลี่ยกันอันส่งผลทำให้เกิดการความขัดแย้งแย่งชิงพื้นที่ราบแหล่งทำมาหากินอันอุดมสมบูรณ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสอง จวบจนในช่วงต้นรัชสมัยราชวงศ์หมิง(ค.ศ1368-1644)ชาวไตสามารถบีบขับและผลักดันชาวลาหู่ได้สำเร็จส่งผลทำให้ชาวลาหู่ต้องตัดสินใจหลบหนีย้ายถิ่นที่อยู่ขึ้นไปตั้งถิ่นฐานบนภูเขาสูงอันเป็เหตุทำให้ชาวลาหู่ต้องดำรงชีพทำไร่บนพื้นที่สูงและตกอยู่ในสถานะใต้บังคับบัญชาชาวกไตนับตั้งแต่นั้นมา(Walker, 2007, p61-68)

ศตวรรษที่18 หรือในช่วงต้นราชวงศ์ชิง(Qing dynasty)(ค.ศ 1644-1911) ถึงได้เริ่มมีเริ่มมีการระบุชื่อถึงชาวลาหู่ในการการบันทึกทางประวัติศาสตร์จีน ภายใต้ชื่อ “เลาไฮ”(Luohei) ซึ่งภาพปรากฏในครั้งนั้น ชาวลาหู่ได้ถูกมองเป็นกลุ่มชนผู้และดำรงชีพทำไร่บนพื้นที่สูงไปเสียแล้วอันมีความเห็นในทางด้านว่าเป็นชนป่าเถื่อน(barbarians) ตามบันทึกที่ว่า“**เป็นเผ่าพันธุ์ที่ป่าเถื่อนอีกหนึ่งชนเผ่า โดยพวกเขาจะอาศัยอยู่ในป่าลึกและสร้างบ้านจากหญ้า กินของเกือบทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็สิ่งแมลง คางคกอาหารที่โปรดปรานของพวกเขาคือข้าวเด็ยหรือเมล็ดพืชต่างๆ ด้วยชาวเลาไฮทั้งหมดนี้อาศัยกันอยู่ในป่ามีลักษณะคล้ายกับลิง**”(History of Nanzhao,1775,อ้างใน Walker, 2007, p 70) ถึงกระนั้นมีการกล่าวเพิ่มเติมถึงจุดเด่นของชาวเลาไฮว่าเป็นกลุ่มชนผู้มากโดยความสามารถด้านการเก็บของป่าและเป็นนายพรานล่าสัตว์อันแสนเก่งกาจ และมีเครื่องแต่งกายเฉพาะกลุ่ม ตามถ้อยคำที่บันทึกรายงาน ดังนี้“**เลาไฮนั้นเป็นชาวป่าผู้มีความชำนาญในเรื่องธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งชายและหญิงจะสวมเสื้อนอกตัวสั้นและกางเกงสีดำหรือน้ำเงิน พวกเขานั้นดื่มเก่งและรักในการกินเนื้อดิบ พวกเขามักจะแบกปืนและหน้าไม้ไว้กับตัว พวกเขาจึงดำรงชีพด้วยการเกษตรแต่จะอาศัยหากินจากการล่าสัตว์และปล้นสดม**” ตลอดจนรายงานถึงลักษณะนิสัย อันมุ่งให้นำหน้าเป็นกลุ่มชนผู้ก้าวร้าว ดังนี้“**ชาวเลาไฮมีลักษณะนิสัยคือร้นเป็ด้วยธรรมชาติและไม่นิยมทำการเกษตรแต่อาศัยการล่าสัตว์แทน เมื่อเกิดเหตุขัดแย้งพวกเขานั้นมีความกล้าในการแสดงความคิดเห็นโดยถ้อยคำแสดงถึงอารมณ์โกรธ**”(Zhong,1980,อ้างใน Walker, 2007, p 72)

ณ ช่วงรัชสมัยราชวงศ์ชิง(ค.ศ 1644-1911) นั้น ชาวล่าหู่มีความสัมพันธ์กับชาวไตเป็นหลักแต่อยู่ในสถานะเป็นรองชาวไต ภายใต้ระบบการปกครองของราชอาณาจักรจีนที่ชื่อว่า

“คนป่าเถื่อนปกครองคนป่าเถื่อน” (yi yi shi yi) นั้นหมายความว่าชาวลาหู่^๑นั้นมีเจ้าฟ้าชาวไต(เจ้าชีวิต)เป็นผู้ปกครองและเป็นตัวแทนการเชื่อมต่อกับเจ้าหน้าที่ราชอาณาจักรจีน ความสัมพันธ์ด้านการปกครองกับจีน ณ ช่วงเวลานั้น จึงค่อนข้างห่างไกลหรือเรียกได้ว่าเป็นรูปแบบการปกครองแบบอาณานิคมอันมีลักษณะการปกครองทางอ้อม โดยผ่านเจ้าฟ้าชาวไตเป็นสื่อกลางดูแลและควบคุมกฎ (Walker, 2007, p 74-81)

ประมาณ ค.ศ. 1723 มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองแบบ“คนป่าเถื่อนปกครองคนป่าเถื่อน” มาเป็นระบบการปกครองแบบ “เก้ตู่ ไก่ลู่”(gaitu guiliu) นั่นคือการเปลี่ยนแปลงผู้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าจากคนพื้นถิ่นให้เป็นชาวฮั่นเจ้าหน้าที่จากศูนย์กลางแทน ซึ่งการปฏิบัติงานของข้าราชการชาวฮั่นในการควบคุมคนชาวไต ชาวอี ล่าหู่ และชาวฮั่นหนิ บนพื้นที่เขาสูงในมณฑลยูนนาน ได้ดำเนินไปอย่างเข้มงวด ภายใต้มาตรการกำหนดขอบเขตพื้นที่อาศัยและที่ทำกิน ตลอดจนเก็บภาษีและเข้ามามีบทบาทในการค้าขายสินค้า ซึ่งสร้างความไม่พอใจกับคนพื้นถิ่นเป็นอันมาก เนื่องจากข้าราชการชาวฮั่นปฏิบัติหน้าที่อย่างทารุณโหดร้ายและปฏิบัติงานในทางทุจริต ใน ค.ศ. 1725 จึงเกิดเหตุกบฏ “ตู่ชิว”ชาวไต ร่วมกับผู้นำชาวลาหู่ ในเมืองซินยวนก่อกบฏต่อต้านระบบการปกครองราชอาณาจักรจีนเป็นครั้งแรก อันส่งผลทำให้จักรพรรดิฉินถึงขั้นต้องส่งกองกำลังทหารมาปราบปรามและดำเนินการประหารผู้นำชาวไตและชาวลาหู่ทันที จากเหตุการณ์ก่อกบฏครั้งนั้น แต่ถึงอย่างไรก็การลุกขึ้นก่อกบฏรวมกันระหว่างชาวไตและชาวลาหู่มิได้จบสิ้นลง ซึ่งตลอดระยะเวลาระหว่างค.ศ. 1728-1734 กลุ่มชนทั้งสองได้ร่วมมือกันต่อต้านอำนาจจักรพรรดิฉินอย่างต่อเนื่อง ภายใต้การปลุกระดมผ่านคำสอนพระสงฆ์ชาวไตว่าการดำเนินการกบฏจะนำมาสู่การปลดปล่อยจากการถูกกดขี่ (Walker, 2007, p 74-81)

จนกระทั่งมาในช่วง ค.ศ 1798-1820 ชาวลาหู่ได้มีการนำศาสนาพุทธแบบมาฮายานะมาประยุกต์ปรับสร้างความเชื่อทางจิตวิญญาณรูปโฉมใหม่ให้เป็นแบบฉบับเฉพาะตัวชาวลาหู่ ภายใต้การนำของผู้นำศาสนาชื่อว่า ลิ เวินหมิง (Li Wenming) และจากการปรับรูปแบบศาสนาลาหู่ครั้งนั้น ได้ส่งผลทำให้ ลิ เวินหมิง กลายเป็นผู้ทรงอิทธิพลเหนือชาวลาหู่ในบริเวณแม่น้ำแลนแคงหรือแม่น้ำโขง และส่งผลทำให้ใน ค.ศ 1799 ลิ เวินหมิง และชาวลาหู่ลุ่มน้ำแฉนแคนทั้งปวงเป็นผู้ให้การก่อกบฏร่วมกับ ชาวว้า ชาวบูแลงต่อต้านรัฐบาลจีนจากการเก็บภาษีและการเกณฑ์ใช้แรงงาน ส่งผลทำให้เกิดภาพการรับรู้ในสายตาของราชอาณาจักรจีน ณ ขณะนั้นว่าชาวลาหู่^๑นั้นเป็นกลุ่มชนกบฏอันมีภัยต่อบ้านเมือง แต่ถึงอย่างไรใน ค.ศ. 1800 กลุ่มกบฏภายใต้การนำของ ลิ เวินหมิง ต้องประสบความพ่ายแพ้ต่อกองกำลังทหารองคค์จักรพรรดิฉิน และจากบันทึกข้อมูลของชาวจีนได้กล่าวว่า ความพ่ายแพ้ของกุ่มกบฏภายในครั้งนั้นได้ส่งผลให้มีการอพยพชาวลาหู่เป็นกลุ่มใหญ่เป็นครั้งแรก เคลื่อนย้ายกลุ่มชนออกจากจีนเข้าสู่พม่า(Walker, 2007, p 74-81)

หลังจากความพ่ายแพ้ในครั้งนั้น ชาวล่าหู่กลุ่มผู้มิยอมย้ายถิ่นไปพม่าได้ลุกขึ้นต่อสู้กับ กองกำลังทหารองค์จักรพรรดิอย่างเข้มแข็งอีกหลายครั้งแต่ฝ่ายจีนสามารถปราบปรามกบฏชาวล่าหู่ สำเร็จทุกครั้งไป(Walker, 1983, p 299) และใน ค.ศ 1889 องค์จักรพรรดิจึงดำเนินการเข้ายึดกุม อาณาจักรชาวล่าหู่ให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของจีนพร้อมจัดตั้งเป็นเมืองใหม่ภายใต้ชื่อว่า เซนเปียง (Chen-Pien) โดยแต่งตั้งข้าราชการจากศูนย์กลางเป็นผู้ปกครอง และเริ่มนำประชากรชาวจีนอพยพ เข้าไปตั้งถิ่นฐาน ถึงกระนั้นก็มีชาวล่าหู่บางส่วนรุกขึ้นก่อกบฏอยู่เนืองๆ แต่ท้ายที่สุดใน ค.ศ. 1895 กบฏชาวล่าหู่ถึงได้ยอมจำนนและอยู่อาศัยร่วมกับชาวจีนอย่างสงบ แต่มีชาวล่าหู่จำนวนหนึ่ง เคลื่อนย้ายจากจีนสู่ อาณาจักรพม่า และลาว เนื่องจากไม่สามารถอดทนอยู่ได้มาตรการของ ราชอาณาจักรจีนที่เข้ามาควบคุมชาวล่าหู่ในยูนานได้ (Walker, 1983, p 299)

นับจากแหล่งกำเนิดชาวล่าหู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจีน ถึงมณฑลยูนนานในทศ ศตวรรษที่1880 ดังกล่าว นั้นได้สะท้อนภาพชาวล่าหู่ในเชิงภาพรวมให้เราได้รับรู้ได้ว่าชาวล่าหู่ ฌ ราชอาณาจักรจีน ใน สมัยนั้น เป็นกลุ่มชนผู้อาศัยบนภูเขาสูง ดำรงชีพโดยการทำไร่หมุนเวียน ล่า สัตว์ และหาของป่าเป็นสำคัญ มีจุดเด่นด้านความสามารถในการล่าสัตว์ แต่ภาพเหมารวมต่อชาวล่า หู่ในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น กลับมีความโน้มเอียงไปในทิศการถูกว่าเป็นชนเผ่าป่าเถื่อน นิสยก้าวร้าว แส่นคือด้าน และมักก่อความเหตุความไม่สงบต่อต้านการปกครองแห่งราชอาณาจักรจีนอยู่บ่อยครั้ง ภาพรวมพวงท้ายก่อนเกิดเหตุอพยพกลุ่มใหญ่เข้าสู่เขตแดนประเทศพม่าสำหรับชาวล่าหู่จึงเป็นกลุ่ม ชนกบฏอันมีภัยต่อบ้านเมือง

อย่างไรก็ตามภาพความเป็นชาติพันธุ์ล่าหู่ข้างต้นนั้นก็เป็ผลสะท้อนตัวตนที่เกิดจากการ มีสัมพันธ์กับกลุ่มชนอื่น ไม่ว่าจะเป็นชาวไต หรือชาวจีน อันส่งผลทำให้เกิดการปะทะปะสานผสม พัฒนาวิวัฒนประคิษฐ์สร้างเป็นสังคมวัฒนธรรมเฉพาะตามแบบฉบับล่าหู่ ไม่ว่าจะเป็นการประสบ ภาวะสงครามของชาวจีนหรือการถูกบีบบังคับจากชนชาวไตอันเป็นเหตุให้ชาวล่าหู่ต้องหลบหนี เลือกลงใช้ชีวิตบนเขาสูงจนสามารถปรับตัวดำรงชีพ โดยทำไร่พื้นที่สูงและก่อเกิดความชำนาญในการ ล่าสัตว์ รวมถึงด้านศาสนาที่นำศาสนาพุทธแบบชาวไตมาปรับเป็นศาสนาของกลุ่มตนเพื่อสร้าง ความเป็นปึกแผ่นและขยายอำนาจของผู้นำชาวล่าหู่ลี เวินหมิง อันก่อให้เกิดกบฏชาวล่าหู่บังเกิดขึ้น ตลอดจนมีการปรับใช้วิถีการเกษตรในการทำนาดำแบบชาวไตมาแทนการทำข้าวไร่ แต่มีรูปแบบ เฉพาะเป็นเอกลักษณ์ของชาวล่าหู่ นั่นก็คือการทำนาดำบนภูเขาสูงเป็นขั้นบันไดลดหลั่นตามเขาสูง ดังภาพปรากฏในประเทศจีนและสร้างชื่อเสียงแก่มณฑลยูนนาน ณ ปัจจุบัน (Walker, 2007, p 103) ส่วนวัฒนธรรมชาวจีนที่แทรกซึมเข้าไปสู่วิถีชีวิตล่าหู่้นั้นมาจากการต่อต้านและก่อกบฏกับ ราชอาณาจักรจีนหลายหนในช่วงเวลาระหว่างค.ศ1886-1888 ส่งผลให้บ้านเรือนชาวล่าหู่จึงเริ่มมี ปรากฏการณ์การสร้างรั้ว เกิดการแต่งงานกับชาวจีน และเริ่มมีการปลูกฝิ่นในชาวล่าหู่เกิดขึ้น

2.1.2 มูเซอในพม่า

ส่วนการอพยพชาวลาหู่เข้าสู่ประเทศพม่านั้นซึ่งเป็นผลมาจากความพ่ายแพ้ต่อการลุกขึ้นสู้ต่อต้านอำนาจของจักรพรรดิจีน จึงทำใน ค.ศ. 1837 เริ่มมีการพบชาวลาหู่กระจายอาศัยบนภูเขา ระหว่างเมืองฉานแห่งรัฐเชียงตุงและชายแดนราชอาณาจักรสยาม ซึ่งตามการบันทึกของร้อยเอกแมคเคลีออกทหารชาวอังกฤษได้มีกล่าวถึงชาวลาหู่ภายใต้ชื่อกะไก(Ka Kui)ตามภาษาฉานที่เรียกชาวลาหู่จีน ช่วงเวลานั้นว่า

“มีชาวกะไกจำนวนประมาณ 6,000 คน อาศัยอยู่ในพื้นที่ภูเขาระหว่างพรมแดนเชียงตุงและรัฐสยาม โดยมีตำแหน่งพญาซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าฟ้าชาวไตทำหน้าที่ดูแลลูกจำนวน 800 หลัคน่า ทั้งนี้พวกเขายังได้รับความไว้วางใจจากเจ้าฟ้าให้พิทักษ์อาณาบริเวณพื้นภูเขา ซึ่งจะมีหน้าไม้เป็นอาวุธ ลูกธนูอาบยาพิษและปืนล่าสัตว์ ส่วนการอาศัยเป็นรูปแบบหมู่บ้านถาวรแต่มีการเคลื่อนย้ายจากสถานที่หนึ่งไปยังพื้นที่อื่นในทุกๆสี่ปี พวกเขานั้นเพาะปลูกข้าว ยาสูบ พริก ฝ้าย ที่ได้รับอิทธิพลมาจากชาวจีนนอกจากนั้นพวกเขากล่าวว่าพวกเขานั้นไม่ได้จ่ายเงินภาษีเพียงแต่มอบเครื่องบรรณาการประเภทเสื้อ ข้าว และเสื่อให้กับหัวหน้า บ้างครั้งพวกเขามีการปล้นสะดม การวานพ่อค้า วัวควาย ล่าสดเจ้าเชียงตุงก็กำลังพลมาลงโทษพวกเขาเพื่อให้หยุดการปล้น”

(McLeod, 1837, อ้างใน Walker, 2007, p 103)

จากข้อบันทึกข้างต้นได้สะท้อนถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชาวลาหู่และชาวไตรัฐฉาน ในยุคที่ชาวลาหู่กระจายหลบภัยมาตั้งถิ่นฐานพม่าในช่วงแรกนั้นยังคงมีสถานะเป็นรองชาวไตทั้งในด้านเป็นกองกำลังป้องกันเขตพื้นที่สูงให้กับชาวไตในรัฐฉานและส่งส่วยให้กับเจ้าฟ้าไต (Walker, 2007)

อย่างไรก็ตามตลอดระยะเวลา ค.ศ. 1886 – 1890 กลุ่มชาวลาหู่ก็ยังคงอพยพถอยร่นเข้ามาพม่าอย่างต่อเนื่องแม้ว่าอาณาจักรพม่าในสมัยนั้นได้ตกเป็นเมืองขึ้นของราชอาณาจักรอังกฤษแล้วก็ตาม ทั้งนี้ ในช่วงเวลาเดียวกันชาวลาหู่กลุ่มอื่นก็ได้เริ่มกระจายตัวตั้งหมู่บ้านอาศัยอยู่ในอีกหลายประเทศ เช่น ไทย ลาว เวียดนาม (Walker, 1983, อ้างใน สุภชัย สติรสิลปิน, 2527: 1-11)

แต่กระนั้นการดำเนินชีวิตทำมาหากินในพม่าและในพื้นที่ประเทศข้างต้นเชื่อว่าสงบสุขเสมอไป ใน ค.ศ. 1920 มีการรวมกลุ่มกบฏชาวลาหู่ทั้งลาวและพม่า โดยชาวลาหู่ในพม่ามี “มะเฮ” เป็นผู้นำก่อกบฏ ต่อต้านรัฐบาลภายใต้การปกครองของอังกฤษ แต่ด้วยกองทัพพม่ามีขนาดใหญ่กว่ามากที่สุดทำยกกองทัพมาปราบได้ได้รับความพ่ายแพ้ (Walker, 1983, อ้างใน สุภชัย สติรสิลปิน, 2527: 1-11)

ต่อมาชาวลาหู่ต้องประสบความวุ่นวายอีกหลายครั้ง ทั้งการเกิดเหตุการณ์ปฏิรูปการปกครองของจีนเป็นระบบคอมมิวนิสต์อันส่งผลทำให้ชาวลาหู่จากจีนอพยพเข้าสู่พม่ามากขึ้นเรื่อยๆ รวมถึงเหตุการณ์ระดับโลกที่ชาวลาหู่มิใช่ผู้ก่อนั้นคือ การเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ 1937-1945)นั่นเอง กองกำลังทหารองคักักรพรรดิญี่ปุ่นเดินทัพบุกกรุกดินแดนและเข้ายึดครองรัฐฉาน เชียงตุง และประเทศพม่า(Walker, 1983, p 299-230)ผลที่ตามมาคือเกิดการรวมตัวของชาวลาหู่คริสต์เตียนในรูปแบบกองโจรต่อต้านกองทัพญี่ปุ่นและกองทัพไทยที่เข้ามาครอบครองเชียงตุงถึงระดับขั้นปะทะกันอย่างรุนแรงบ้านเรือนถูกเผาผลาญทำให้ชาวลาหู่จำนวนหนึ่งต้องหลีกเลี่ยงอพยพกลับจีน และมีชาวลาหู่อีกจำนวนมากอพยพเข้ามาสู่ทางตอนเหนือของประเทศไทย

และเมื่อสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 เหตุการณ์ความไม่สงบมิได้ยุติลงตาม ค.ศ. 1949-1961 ชาวลาหู่ในรัฐฉานยังคงได้รับแรงปะทะและเผชิญเหตุความยุ่งยากการสู้รบช่วงชิงอำนาจการควบคุมพื้นที่ระหว่างรัฐบาลย่างกุ้งกับกองกำลังจีนคณะชาติกลุ่มจีนประชาธิปไตยผู้พ่ายแพ้รัฐจีนคอมมิวนิสต์ผู้หลีกเลี่ยงอพยพเข้ามาพม่าในช่วงเวลานั้น ผลที่ตามมาจากเหตุการณ์การเมืองภายในพม่าดังกล่าวก็กลายเป็นเหตุผลหลักที่สร้างความลำบากต่อการดำเนินชีวิตชาวลาหู่และชาวเขากลุ่มอื่นๆ พวกเขาจึงได้ร่วมมือกันต่อต้านการจัดการของกองทัพรัฐบาลพม่าเพื่อประกาศกลุ่มตนเป็นอิสระ (Walker, 1975) ไม่ว่าจะเป็น กองกำลังรัฐชาติลาหู่หรือชนกลุ่มน้อยอื่นๆ ในพม่าต่างลุกขึ้นรวมกลุ่มต่อต้านรัฐบาลพม่ากัน แต่ขณะเดียวกันก็มีกลุ่มชาวลาหู่บ้างกลุ่มยอมรับการสนับสนุนจากรัฐพม่า รับมอบอาวุธสร้างกองกำลังติดอาวุธเพื่อให้ดำเนินการขับไล่กองทัพทหารจีนคณะชาติผลัดออกไปจากพม่า(Walker, 1983, p 299-230)

ท่ามกลางสภาวะสงครามดังกล่าวก่อให้เกิดความวุ่นวายสร้างความกระสับส่ายในชีวิตทำให้ชาวลาหู่ไร้ซึ่งความสุข ค.ศ 1960 “เหมาะสมะ” ผู้นำลาหู่ผู้ในพม่าจึงเริ่มก่อกบฏต่อรัฐบาลพม่าอีกครั้ง แต่ประสบความแพ้ย่ำ ค.ศ. 1972 จากความเคลื่อนไหวที่ล้มเหลวครั้งแรก ทำให้ “เหมาะสมะ” นำไปสู่การหนีไปทางมุ่งเน้นปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวลาหู่ด้วยตนเองอย่างเข้มงวด ไม่ว่า การฟื้นฟูศาสนาประจำเผ่า การชักชวนให้ทำงานหนัก และงดการดื่มสุรา และต่อมา “เหมาะสมะ” ได้ตั้งตนเป็นผู้นำทางศาสนาคนสำคัญ เรียกว่า “เหมาะสมะตูโบ” หรือ “ปู่จองหลวง” บุคคลผู้นี้เป็นที่เคารพยำเกรงแก่ชาวลาหู่โดยทั่วไปที่อาศัยอยู่ตามเขตชายแดนไทย-พม่า ทั้งนี้เชื่อกันว่า “เหมาะสมะ” ผู้นี้เองเป็นผู้ทรงอิทธิพลผู้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการนับถือศาสนาในกลุ่มลาหู่ผู้และกลุ่มลาหู่บางกลุ่ม โดยปรับรูปกระตุ้นให้หันมาสร้าง “วัด” หรือ “หอเหย่” แทนศาลผีประจำหมู่บ้านตามแบบอย่างวัดในศาสนาพุทธและจำลองสิ่งต่างๆ ที่พบเห็นในวัดมาเป็นสัญลักษณ์ประจำใน “หอเหย่” เพื่อเป็นเครื่องบูชาเทพเจ้า เช่น ชง เสาววิหาร ดอกไม้ ชันน้ำมันต์

เป็นต้น และยังกำหนดให้มีวันสี่หรือวันพระ ตรงกับวันข้างขึ้น ข้างแรม 15 ค่ำตามแบบอย่างพุทธศาสนา (Walker, 1983, อ้างใน ศุภชัย สติรศิลป์, 2527: 1-11)

การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของ “เหมาชะนะ” ครั้งนั้น ได้กลายเป็นแนวทางปฏิบัติและประเพณีจนถึงปัจจุบันรวมถึงลาหู่ญี่(ลาหู่แดง)ในประเทศไทยด้วย ดังจะเห็นงานศึกษาลาหู่ในประเทศไทยของนักชาติพันธุ์วิทยาในช่วงพ.ศ. 2514-2523 กล่าวถึงด้านศาสนาว่า ชาวลาหู่มีกรรมนับถือ “อ้อชา” เป็นเทพเจ้าสูงสุด มีความเชื่อเกี่ยวกับผีและนับถือผีที่มีประโยชน์ ผีที่ป้องกันภัยให้แก่มนุษย์ เช่น ผีบรรพบุรุษ โดยชาวลาหู่มีศาสนาสถานที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมเรียกว่า “หอแห่” ซึ่งในช่วงเวลากลางคืนจะมีการเดิน “จะคี” เพื่อบวงสรวงเทพเจ้าอ้อชา และมีผู้นำทางศาสนาที่เรียกว่า “โตโบ” ทำหน้าที่ดูแลพิธีกรรมทางศาสนา (Walker, 1983)

ถึงแม้ว่าชาวลาหู่สามารถสร้างความเป็นปึกแผ่นในการประดิษฐ์สร้างศาสนาของตนและรุกขึ้นมาตั้งกลุ่มต่อต้านรัฐบาลพม่าได้ แต่จากการรุกขึ้นสู่ดังกล่าวก็ได้ส่งผลทำให้ชาวลาหู่ต้องตกอยู่ในสถานการณ์การสู้รบและเกิดความยากลำบากในการดำเนินชีวิต ประกอบกับการต่อสู้ระหว่างรัฐบาลอย่างกึ่งกับกองกำลังติดอาวุธอื่นๆ ทั้ง กองทัพรัฐบาลจีนคณะชาติหรือ กองทัพก๊กมินตั๋ง กองทัพรัฐบาลกู่ชาตีสวรรค์ และกองกำลังอาสาสมัครติดอาวุธป้องกันตนเองชนกลุ่มน้อยบางกลุ่มที่รัฐบาลพม่าสนับสนุนเพื่อก่อกวนการสู้รบ เช่น กาก่วยเยชา กลุ่มเหมาชะนะ โตบู กาก่วยเยชาวจีนฮ่อ กลุ่มขุนสา กลุ่มโลชิงฮั่น รวมถึง กลุ่มพ่อค้ายาเสพติดบางกลุ่มพวกจัดตั้งกองกำลังติดอาวุธกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยเพื่อคุ้มครองป้องกันขบวนการยาเสพติดของตน(สมบัติ บุญคำแข็ง, 2540, น37- 38) ได้ส่งแรงกดดันทำให้กลุ่มชาวลาหู่ได้รับผลกระทบไร้ความสงบสุข ชาวลาหู่จึงต้องตัดสินใจอพยพครั้งใหญ่เคลื่อนย้ายมุ่งลงทางใต้กระจายอาศัยอยู่ในหลายประเทศ ทั้ง จีน พม่า ลาว เวียดนาม และรวมถึงประเทศไทยอีกด้วย

จากความสัมพันธ์ทางการเมืองของชาวลาหู่เมื่อครั้งอพยพเข้าสู่พม่าดังกล่าวนี้ ได้สะท้อนภาพว่าชาวลาหู่ในพม่ายังคงมีความสัมพันธ์กับชาวไต แต่มีเพิ่มความสัมพันธ์กับพม่าและชนกลุ่มน้อยอื่นๆ ภาพความเป็นชาวลาหู่ที่ปรากฏขึ้นในประเทศพม่า ณ ช่วงเวลานั้น ก็ยังคงเป็นอาศัยอยู่คอย คงภาพความเป็นนายพรานผู้มีความชำนาญในเรื่องป่า แต่ก็ยังมีเพิ่มภาพเป็นกองกำลังติดอาวุธ เพราะพวกเขานั้นมีสถานะที่ยังตกเป็นรองถึงขั้นผลักดันให้ออกจากพื้นที่ ชาวลาหู่ในพม่าต้องตกอยู่ในสถานะสงครามจับอาวุธต่อสู้ให้दनรอด แต่ทั้งนี้พวกเขาก็สามารถสร้างแรงยึดเหนี่ยวก่อรูปศาสนาเฉพาะกลุ่มลาหู่ขึ้นมา นั่นก็สะท้อนได้ว่ากรรมนับ “เทพเจ้าอ้อชา” หรือการประกอบพิธีใน “หอแห่” ของชาวลาหู่ในประเทศไทยก็เพิ่งก่อตัวขึ้น ณ สมัยย้ายถิ่นตั้งถิ่นฐาน ในช่วงทศวรรษที่ 1970 เมื่อไม่นานในประเทศพม่านี้เอง

2.1.3 ล่าหู่ในประเทศไทย

การตั้งรกรากของชาวล่าหู่ในประเทศไทยกลุ่มแรกเริ่มขึ้นในราวปี พ.ศ 2418(ค.ศ 1875) ซึ่งเป็นการเลือกพื้นที่ตั้งถิ่น ณ บริเวณทางตอนเหนือของประเทศไทย โดยชาวล่าหู่กลุ่มแรกที่หลีกเลี่ยงเข้ามาอาศัยในครั้งนั้นเป็นผลจากความพ่ายแพ้ในการรุกขึ้นสู่ต่อต้านการปกครองจีนและทนแรงกดดันของกองทัพองค์จักรพรรดิฉินมิไหว พวกเขาจึงเลือกเคลื่อนย้ายลงใต้มาเรื่อย ๆ พร้อม ๆ กับชาวโลโลเผ่าอื่น ๆ (Walker, 1983, อ้างใน ศุภชัย เสถียรศิลป์, 2527) ซึ่งการทะลุข้ามเข้าดินแดนรัฐสยามครั้งนั้นเป็นไปอย่างช้าๆ และเงียบเฉิบจึงมีมีผู้คนชาวสยามรับรู้ถึงการมาเยือนและไม่ทราบว่ชาวล่าหู่ นั้นคือใคร (Walker, 1975) แต่มีบันทึกของนักเดินทางชาวตะวันตกรายงานถึงถิ่นอาศัยของชาวล่าหู่ในช่วงเวลานั้น อันแสดงถึงในเชิงลักษณะชนเผ่าบ้านป่า ผู้นิยมการย้ายถิ่นเร่รอน อาศัยแบบอิงธรรมชาติและป่าเขา มีความชำนาญในการล่าสัตว์ นับถือผี และมีขยายภาพเพิ่มเล็กน้อยถึงเหตุที่มาของการอพยพ ภายใต้การเอ่ยนามพวกเขาว่า “มูเซอ” ดังเช่นการบันทึกของนักเดินทางชาวตะวันตกรายงานถึงชาวล่าหู่ที่พวกเขาพบในรัฐสยามเมื่อ ค.ศ. 1882 ว่า **“พวกเขาจะมีการนำพริกมาแลกเปลี่ยนกับข้างในตลาดเชียงราย พวกเขานั้นกระจายตัวอยู่ตามรัฐฉานซึ่งเป็นชนเผ่าเร่รอน และมีเคยอยู่ที่ใดนานๆ อาศัยอยู่ในป่า ล่าสัตว์หาของป่า และพวกเขายังนับถือวิญญาณเพื่อให้วิญญาณภูตผีเหล่านั้นป้องกันภัยจากสัตว์ร้ายในป่า”** (Carl, 1882; Mccarty, 1891 อ้างใน Walker, 2007)

จากนั้นระหว่างทศวรรษที่ 1880s -1890s จึงเริ่มรายงานถึงการปรากฏตัวของชาวล่าหู่ในอำเภอเวียงป่าเป้า อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย และ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ตามบันทึกของค.ศ. 1892 นักเดินทางชาวตะวันตกได้ค้นพบหมู่บ้านชาวล่าหู่บริเวณแม่น้ำกกและบนภูเขาบริเวณอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย และอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเขาได้บันทึกว่า **“ชาวล่าหู่ที่กระจายตัวอาศัยอยู่ตามเชียงตุง ได้รับแรงกดดันให้เคลื่อนย้ายถิ่นลงได้เข้าสู่รัฐสยามและเลือกอาศัยทางเหนือของเชียงใหม่ซึ่งพวกเขาพากันอพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาอีกหลายกลุ่มและสร้างสัมพันธิตต่อกับคนพื้นราบในเมืองฝางและเมืองเชียงแสนอย่างรวดเร็ว”** (Walker, 1983)

ค.ศ. 1949-1961 (พ.ศ 2492-2504) ชาวล่าหู่ที่อาศัยอยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของพม่าต้องเผชิญสงครามโลกครั้งที่สอง และปัญหาทางการเมืองภายในระหว่างรัฐบาลอย่างกึ่งและกองกำลังทหารจีนคณะชาติหรือกองทัพก๊กมินตั๋ง จึงเป็นเหตุให้ชาวล่าหู่กลุ่มใหญ่ต้องอพยพพลอยร่นลงใต้และกระจายอาศัยอยู่ในประเทศไทย (Walker, 1983, อ้างใน ศุภชัย เสถียรศิลป์, 2527) ช่วงเวลาดังกล่าวจึงมีเคลื่อนย้ายชาวล่าหู่กลุ่มใหญ่อีกครั้ง โดยเข้ามาตั้งรกรากกระจายตัวและเคลื่อนย้ายไปมาในอาณาบริเวณภูเขาสูงแนวเขตชายแดนไทย - พม่า ด้านต้นน้ำแม่จัน - แม่สลอง จังหวัดเชียงราย พ.ศ. 2504 - 2508 กองทัพก๊กมินตั๋งถูกโจมตีขับไล่จนต้องเคลื่อนย้ายกองบัญชาการพร้อมกำลังพล

เข้ามาตั้งกองบัญชาการและฐานที่มั่นทางการทหารในเขตภาคเหนือของประเทศไทย ณ บริเวณต้นน้ำแม่จัน-แม่สลอง และได้อพยพครอบครัวเครือญาติ เข้ามาตั้งบ้านเรือนในอาณาบริเวณคอยแม่สลองมากขึ้น

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 ชาวล่าหู่ในประเทศไทยที่ตั้งบ้านอยู่ตามแนวเขตชายแดนไทย จึงไม่ได้ดำรงชีวิตอย่างโดดเดี่ยวและสงบสุข แต่กลับต้องเผชิญและดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางการต่อสู้ช่วงชิงอำนาจควบคุมจัดการพื้นที่ระหว่างกองกำลังชนกลุ่มน้อยต่างๆ(สมบัติ บุญคำเอียง, 2540, น37-38)และประสบปัญหากับการใช้กำลังอำนาจทางการทหารเพื่อควบคุมจัดการพื้นที่ ภายใต้สภาวะกดดันจากการตั้งถิ่นฐานที่มั่นทางการทหารและการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนฮ่อ ประมาณปี พ.ศ. 2506-2507 ชาวล่าหู่แถบต้นน้ำแม่จัน-แม่สลอง บางกลุ่ม จึงอพยพโยกย้ายไปอยู่ในเขตคอยแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย บางส่วนก็โยกย้ายไปอยู่ในเขตคอยแฮนุกโก่ท่า อำเภอแม่เฒ่า จังหวัดเชียงใหม่ บางส่วนแยกครอบครัวไปอยู่อย่างโดดเดี่ยวกลางป่าเขา ไม่ไกลจากหมู่บ้านเก่ามากนัก มีบ้างบางส่วนที่ยังคงตั้งถิ่นฐานที่อยู่ในพื้นที่เดิม

จุดน่าสนใจที่สังเกตได้ว่า นับตั้งแต่เริ่มมีการเข้ามาของชาวล่าหู่ในประเทศจนถึงระหว่าง พ.ศ. 2513-2528 รัฐก็ไม่มีกำหนดแนวนโยบายควบคุมอย่างชัดเจนต่อชาวล่าหู่ การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ได้สะท้อนถึงความสนใจและการขยายอำนาจการควบคุมจัดการชาวล่าหู่เขาจนกระทั่งถึง ปี พ.ศ. 2528 ชาวล่าหู่จึงได้รับการสำรวจข้อมูลและถูกผนวกนับรวมเป็นประชากรชาวเขา โดยศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเชียงราย ตามโครงการการสำรวจข้อมูลประชากรชาวเขา ที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติเมื่อวันที่ 24 เมษายน 2527 (สมบัติ บุญคำเอียง, 2540, น 43-58)

พ.ศ. 2530 กระทรวงกลาโหม ได้สร้างถนนตามแนวชายแดนเพื่อความมั่นคงของชาติ ทำให้ชาวเขาที่มีความสัมพันธ์กับสังคมชาวไทยพื้นราบ มีความสะดวกใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น หรือกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งรัฐบาลไทยสามารถขยายอำนาจเหนือพื้นที่และควบคุมความเป็นบุคคลของชาวล่าหู่ในฐานะพลเมืองของรัฐได้มากกว่าเดิม สามารถเข้าถึงควบคุมจัดการ ทั้งพื้นที่กายภาพ และควบคุมปัจเจกบุคคลในฐานะพลเมืองของรัฐ โดยระบบการจัดทำทะเบียนบุคคล ซึ่งได้แก่การจัดทำบัตรประชาชน หรือบัตรบุคคลบนพื้นที่สูง(สมบัติ บุญคำเอียง, 2540: 56-58)

ช่วงปีพ.ศ.2530- 2540 รัฐบาลไทยและหน่วยงานเอกชนได้ดำเนินการพัฒนาชาวล่าหู่ผ่าน มาตรการทางการเมือง กฎหมาย และโครงการพัฒนา ในด้านต่างๆ เช่น การเกษตร การท่องเที่ยว เศรษฐกิจ เพื่อให้ชาวล่าหู่มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่ภายใต้ว่าทกรมการพัฒนาดังกล่าว ก็ได้ส่งผลทำให้เกิดการผลักดันชาวล่าหู่ให้ตกอยู่ในสภาพขายขอบและเกิดการพยายามต่อสู้ปรับตัวให้อยู่รอดภายใต้ ท่ามกลางการควบคุมจากอำนาจของคนพื้นราบ(สมบัติ บุญคำเอียง, 2540: 56-58)

การพัฒนาภายใต้แนวคิดและนโยบายการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของรัฐบาลนั้น ทำให้เกิดการตีตราว่า ชาวลาหู่เป็น “ผู้ทำลายป่า” เนื่องจากชาวลาหู่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของรัฐบาล และมีวิธีการทำไร่แบบหมุนเวียนที่ถูกรับมองว่าเป็นวิธีการทำไร่แบบเลื่อยลอยซึ่งทำให้พื้นที่ป่าของประเทศลดน้อยลง จากการถูกมองว่าเป็น “ผู้ทำลายป่า” ดังกล่าว รัฐบาลจึงเข้ามาควบคุมวิธีการดำเนินชีวิตของชาวลาหู่ ให้หยุดทำไร่หมุนเวียน หยุดปลูกฝิ่น และให้เปลี่ยนมาทำการเกษตรแบบยั่งยืน อีกทั้งดำเนินการบังคับให้ชาวลาหู่ทำหน้าที่ปลูกสวนป่าถาวรเพื่อเป็นการอนุรักษ์ป่าไม้ให้คงอยู่ ซึ่งจากการดำเนินการพัฒนาของรัฐต่อลาหู่ดังกล่าว กลับไม่สามารถสร้างรายได้ชาวลาหู่และทำให้ชาวลาหู่ตกอยู่ในสภาวะพึ่งพาเศรษฐกิจจากคนภายนอก เนื่องจากการทำการเกษตรแบบยั่งยืนไม่ประสบความสำเร็จ เกิดภาวะหนี้สิน ปัญหายาเสพติด หนุ่มสาวอพยพเข้าไปเป็นแรงงานในเมือง และประกอบอาชีพขายบริการทางเพศ(สมบัติ บุญคำเยื้อง, 2540: 56-58)

ณ ปัจจุบัน จึงทำเกิดภาพชาวลาหู่ที่ไม่ยึดติดพื้นที่เฉพาะพื้นที่ภูเขา แต่มีการอพยพเข้าสู่เมือง โดยการอพยพของชาวลาหู่ดังกล่าว มีความสัมพันธ์กับบริบทการเปลี่ยนแปลงด้าน ต่าง ๆ ทั้งในทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมที่เกิดจากการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง ตลอดจนทิศทางการพัฒนาที่ล้นวงจรรอบตัวอยู่ในเมือง คนลาหู่จำนวนมาก จึงตกอยู่ในสภาพเดียวกันกับคนไทยในชนบทและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ และทำให้เกิดการตัดสินใจละทิ้งวิถีชีวิตแบบเดิมในหมู่บ้านเข้ามาหาทางเลือกทางรอดที่คิดว่าดีกว่าในเมืองใหญ่ โดยชาวลาหู่มีรูปแบบการปรับตัวในพื้นที่เมืองในการเลือกใช้การดำเนินชีวิตที่แตกต่างหลากหลาย และมีการประยุกต์ใช้ทุน ทางสังคมของตนที่มีอยู่เดิมทั้งแบบทางการและไม่ทางการ โดยเฉพาะทุนทางศาสนาซึ่งส่วนใหญ่เป็น กลุ่มชาวลาหู่ นะที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ และได้พัฒนาตนเองให้เป็นคริสตจักรแบ็บ ดิสท์ เชียงใหม่ พร้อมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้าน อื่น ๆ อีกด้วย เช่น การศึกษา การประกอบอาชีพ การดูแลสุขภาพ ส่วนลาหู่กลุ่ม อื่น ๆ ที่ไม่ใช่ลาหู่ นะ เช่น ลาหู่เชแล และลาหู่ญี มีความสัมพันธ์บนพื้นฐานการประกอบอาชีพร่วมกัน และทำให้เกิดการสร้างสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยเหลือในเรื่องการทำงาน จนกระทั่งบางกลุ่มเริ่มรวมตัวกันประมาณ 2-5 ครอบครัวและขยายขยายที่อยู่อาศัยทำให้เกิดชุมชนลาหู่ขนาดเล็กขึ้น และมีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมระหว่างชาวลาหู่ที่อาศัยในพื้นที่เมือง (ปนัดดา บุญยสารนะย, 2549)

แต่อย่างไรก็ตามนับตั้งแต่ชาวลาหู่เข้ามาตั้งรกรากในประเทศไทยจนถึงปัจจุบันที่เริ่มเคลื่อนย้ายมาประกอบอาชีพในเขตตัวเมือง ภาพปรากฏบนความเข้าใจของสาธารณชนกลุ่มใหญ่ต่อชาวลาหู่ก็ยังคงมีมโนทัศน์เหมารวมบนคำว่า “ชาวเขา” ในความหมายที่ว่า “ชาวเขา” คือ กลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง ที่มีการตั้งถิ่นฐานส่วนใหญ่อยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย ในบริเวณภูเขาที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเล ประมาณ 800 -5,000 เมตร ได้แก่ กระเหรี่ยง เย้า ม้ง มูเซอ อาข่า โดยแต่ละเผ่าจะมีความแตกต่างในเรื่องความเชื่อประเพณี การสร้างบ้านเรือน และเอกลักษณ์ของแต่ละเผ่า

ศาสนาของชาวเขาเป็นศาสนาแบบลัทธิที่ถือผี ระบบเศรษฐกิจ ของชาวเขาคือ การทำการเกษตร และเลี้ยงสัตว์ ที่มุ่งผลิตเพื่อยังชีพ ที่ลักษณะการทำไร่แบบเลื่อนลอยและหมุนเวียน (จันทบูรณ์ สุทธิ , 2527) ภาพปรากฏชาวลาหู่ในความหมายร่วมบ่นคำว่า “ชาวเขา” เป็นเพียงบางส่วนของที่เกิดจากศึกษา แบบชาติพันธุ์วรรณาเท่านั้น แต่แท้จริงแล้วอัตลักษณ์ชาวเขาที่คนไทยรับรู้ยังมีภาพที่สร้างขึ้นผ่าน กลไกของรัฐอันสืบเนื่องมาจากการพัฒนาของประเทศไทยและการดำเนินนโยบายเกี่ยวกับชาวเขา ที่มีลักษณะรัฐมีสิทธิผูกขาดในการพัฒนาส่งผลให้รัฐมีอำนาจผูกขาดเหนือกว่าประชาชนในการ จัดการควบคุมประชากร โดยใช้กลไกรัฐและการพัฒนาเป็นเครื่องมือที่ก่อให้เกิดกระบวนการ กลายเป็นชายขอบและสร้างอัตลักษณ์ อัตลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นทำให้ชาวเขาเป็นพวกกล้าหลัง เป็นชาว ป่าชาวคอยชาวเป็นคอมมิวนิสต์ ค้ายาเสพติด เป็นสาเหตุของการทำลายป่า และอัตลักษณ์ที่ถูกสร้าง ขึ้นดังกล่าวนั้นก็ได้ผลักดันให้พวกเขาเป็นชายขอบเป็นบุคคลที่เป็นปัญหา และอันตราย หรือมี วัฒนธรรมที่ต่ำกว่าคนไทยส่วนใหญ่ (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2541) ส่วนภาพลักษณ์ลาหู่บน ความเป็นชาวเขาที่ถูกสร้างขึ้นมาต่อท้ายอีกภาพหนึ่งนั่นคือสินค้าทางการท่องเที่ยว อันสืบเนื่องจาก การเฟื่องฟูของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย ทำให้ชาวเขาที่ถูกมองว่ามีความแตกต่างทางชาติ พันธุ์ กลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยชาวลาหู่มีภาพลักษณ์ภายใต้บริบทการ ท่องเที่ยวดังหัวข้อถัดไป

2.2 ความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่ในงานชาติพันธุ์วรรณา

แม้ว่าชาวลาหู่ในประเทศไทย ณ ปัจจุบันได้การยอมรับในฐานะการพลเมืองไทย แต่ภาพ ที่คนไทยรับรู้ถึงชาวลาหู่ยังเป็นภาพเหมารวมบนความเป็นชาวเขาตามที่เสนอไป แต่กระนั้นก็มี การศึกษาที่เจาะเฉพาะชาติพันธุ์ลาหู่ดังเช่นการศึกษาทางชาติพันธุ์วรรณา ณ ทศวรรษ 1960-1970 การศึกษาดังกล่าวทำให้ภาพความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่มีความชัดเจนมากขึ้นและยังได้รับตีพิมพ์เผยแพร่ พื้นที่สาธารณะอีกด้วย ทั้งนี้จะเห็นได้จากงาน Walker (1975,1983) และ Lewis (1984)¹ ที่ศึกษา ในประเทศไทยในช่วงทศวรรษ 1980s อันกล่าวถึงชาวลาหู่ ตั้งแต่ระดับร่างกายระบุลักษณะกายภาพ ว่า “รูปร่างเตี้ยอ้วนลำ ขาแข็งแรง กล้ามเนื้อแข็งแรงลำสัน ชอบสูบบุหรี่ ผู้ชายสูงประมาณ 166 เซนติเมตร ผู้หญิงสูงประมาณ 144 เซนติเมตร ทั้งนี้พวกเขามีความสามารถในการอยู่อาศัยบนภูเขา

¹ นอกเหนือจากสาเหตุที่เป็นนักมานุษยวิทยาที่ศึกษาชาวลาหู่ในช่วงต้นแล้ว การเลือกนำเสนอข้อมูลชาติพันธุ์นิพนธ์เฉพาะ Anthony R. Walker (1983) และ Lewis Paul (1984) นั้นมีมูลเหตุมาจากการเขียนของทั้งสองคนนั้น ได้มีอิทธิพลต่อการศึกษาชาวเขา ในประเทศไทยในช่วงเวลาต่อมา ทั้งใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการวิจัยชาวลาหู่ และใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นอธิบายถึงชาวลาหู่ใน อุตสาหกรรมกรการท่องเที่ยว ซึ่งจากการดำเนินการเก็บข้อมูล ทั้งบททวนวรรณกรรม รวบรวมเอกสารและเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์ หนังสือแนะนำการท่องเที่ยว และเข้าชมการจัดพิพิธภัณฑ์ชาวเขา ผู้ศึกษาพบว่ามีความนิยมนำข้อมูลของทั้งสองคนอ้างอิงถึงความ เป็นชาติพันธุ์ลาหู่ จนถึงกระทั่งมีการวางจำหน่ายในร้านหนังสือและพิพิธภัณฑ์สำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม

ดูชาวลาหู่จึงมีชาติที่แข็งแกร่งและกล้าเนื้อหนังที่แข็งแรง” (Walker 1975) เลื่อนนำเสนอเฉพาะจุดเด่นแสดงแตกต่างจากชาวเขากลุ่มอื่นว่าชาวลาหู่เป็น“ชนเผ่าที่ปรารถนาการขอพร”มีสนใจศาสนาบู่มั่นแต่ขอพรจากสิ่งศักดิ์(Lewis and Lewis ,1984) การอธิบายลักษณะทางชาติพันธุ์ลาหู่ของงานชาติพันธุ์วรรณาในช่วงเวลาดังกล่าว เป็นการนำเสนอเชิงวิเคราะห์ที่จำแนกจัดหมวดหมู่เป็นและให้ความสำคัญเฉพาะหัวข้อ การแต่งกาย และ ศิลปะ ประเพณี ความเชื่อ เพื่อแสดงถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรมและสังคมชาวลาหู่ แทรกโดยภาพประกอบ นิทาน พร้อมแสดงความคิดเห็นเสียดายอันปรารถนาให้ชาวลาหู่มีวิถีชีวิตดั้งเดิมเป็นระยะๆตลอดการนำเสนองานเขียน ทั้งนี้ผู้ศึกษาจะเลือกนำเสนอเฉพาะหมวดหัวข้อที่ได้รับความนิยมในการนำไปอธิบายความเป็นชาติพันธุ์ในการท่องเที่ยวเท่านั้น

การแต่งกาย

ชาวลาหู่ในประเทศไทยจะสวมเสื้อเสื่อผ้าเหมือนคนพื้นราบในการดำเนินชีวิตประจำวันแล้ว แต่เมื่อช่วงเทศกาลมาเยือน โอกาสนี้และที่พวกเขาจะสวมชุดตามประเพณีของพวกเขา ชาวลาหู่ นั้นมีชื่อเสียงในเย็บผ้าติดประดับปะติด บนชายเสื้อ ชายผ้าถุง และมีความสามารถในการทอผ้าเป็นสายกระเป๋ายามอีกด้วย เครื่องแต่งกายของผู้หญิงชาวลาหู่ นั้นจะสวมเสื้อนอกตัวสั้น สวมผ้าถุงยาวคลุมเข้าผลิดจากผ้าสีดำ น้ำเงิน เขียว บริเวณขอบเสื้อด้านหน้าเย็บแถบผ้าสีแดงติดทับโดยกระดุมกระบอกแขนเสื้อเย็บแถบผ้าสีแดงรอบแขน ใต้ด้านบนอันเป็นลักษณะเด่นแสดงถึงที่มาของชื่อลาหู่ (ลาหู่แดง) อย่างไรก็ตามจะมีสีน้ำเงิน สีขาว ประดับเพิ่มด้านหน้าของชุดพร้อมตกแต่งโดยเครื่องเงินขนานใหญ่ ส่วนผ้าถุงนั้นมีการประดิษฐ์แถบผ้าลายกว้างจำนวน 3 เส้น โดยแถบด้านบนมีพื้นเป็นสีแดงแล้วจึงปะผ้าสีอื่นลงไป แถบผ้าตรงกระดุมนั้นมีความหนาขนาน 6 เซนติเมตร เดินตะเข็บเหมือนชายผ้าถุง แต่ผ้าถุงที่ใช้สวมในช่วงเทศกาลจะมีขอบขนาน 15 เซนติเมตร เป็นพื้นผ้าสีแดงและเดินเส้นด้ายหลายสี ส่วนตรงกลางผ้าถุงมักจะถูกทิ้งไว้แต่บ้างที่บางคนอาจมีการประดับโดยแถบผ้าสีแดง สายคาดเอว เครื่องเงินที่ถูกใช้จนเก่า หรือเหรียญเงินรูปของอินเดีย ปัจจุบัน ชาวลาหู่ได้มีการใช้จักรเย็บเย็บแบบการใช้มือ ทำให้สามารถออกแบบตะเข็บลวดลายหลากหลายบนผ้าถุงและชายเสื้อได้มากขึ้น ด้านเครื่องประดับนั้นจะนิยมเครื่องเงินประเภท กำไล ห่วงคอ แหวนและตุ้มหูทรงวงกลมมีตะขอคล้องหูหรือขม้วนเป็นกระดุม (Lewis and Lewis , 1984)

ชาวลาหู่ผู้ชายนั้น สวมเสื้อนอกสีดำและผูกไว้ด้านข้างตามสไตล์จีนทรงชายเสื้อผู้ชายอาจมีเย็บปักประดับบ้างเล็กน้อย เด็กหนุ่มจะสวมเสื้อสีน้ำเงินและเขียว เมื่ออายุสูงขึ้นนั้นจะสวมเสื้อสีดำหรือบางเวลาอาจสวมสีขาว ส่วนกางเกงของผู้ชายนั้นจะเป็นสีดำ สีขาวหรือสีน้ำเงิน ในช่วงเทศกาลทั้งชายหญิงชาวลาหู่ทุกวัยจะประดับชุดของตนด้วยกระดุมเงินและเหรียญ ซึ่งตามประเพณี

ในเทศกาลปีใหม่ผู้ชายจะโปกหัวโดยผ้าสีแดง สีดำ หรือ สีขาว ทั้งนี้รูปแบบมาตรฐานที่แสดงถึงความเป็นชาวลาหู่คือ ชาวลาหู่จะต้องมีการสะพายกระเป๋าข้ามสีแดงเด่น เข็มปักกลดลายหลากหลายและเดินตะเข็บสีแดง รอบๆ กระเป๋าและในช่วงเทศกาลจะมีการประดับเพิ่มโดยกระดุมเงินหรือเหรียญรูปีอินเดีย (Lewis and Lewis , 1984)

ลักษณะบ้าน

ขนาดของหมู่บ้านชาวลาหู่มีขนาดเล็กประกอบไปด้วยบ้านประมาณ 5 - 6 หลังคา เรือน มีสมาชิกในหมู่บ้านประมาณ 25 - 30 คน การสร้างบ้านจะสร้างโดยไม้ไผ่ หลังคาสร้างจากหญ้าคา และใต้ถุนบ้านมีการเลี้ยงสัตว์เช่น ไก่ หมู หมา เป็ด ควาย โดยเฉพาะหมูจะเป็นสัตว์เลี้ยงที่ชาวลาหู่นำไปประกอบอาหารเพื่อทำพิธีทางศาสนา ภายในบ้านชาวลาหู่มีรูปแบบอาศัยแบบครอบครัวที่มีประกอบโดยสมาชิกประมาณ 7 คน ที่เป็นเครือญาติประมาณ 2-3 รุ่น ผู้ชายที่มีอายุมากที่สุดจะเป็นหัวหน้าครอบครัว นอกจากนั้นภายในบ้านลาหู่ยังมีสมบัติที่สำคัญในการดำเนินชีวิตนั้น คือ ไร่ ไม้ และค้อนที่ใช้ทุบเมล็ดพืช (Walker 1975) การสร้างบ้านของชาวลาหู่เป็นลักษณะสร้างบ้านบนไม้ตอกยกพื้นสูงจากพื้นดิน โดยรูปแบบแผนผังบ้านจะขึ้นอยู่กับลักษณะของกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่ม ขนาดครอบครัวจำนวนสมาชิก ตัวบ้านจะปิดโดยฝากระดานรอบด้านยกเว้นเปิดไว้แต่ด้านหน้าของบ้านซึ่งจะแบ่งเป็นพื้นที่ส่วนเปิดหรือระเบียงเชื่อมต่อกับห้องหลักด้านในซึ่งจะมีเตาไฟตรงกลางห้องเป็นเตาไฟจุดรวมกลุ่มสนทนาพูดคุยของคนในบ้าน ส่วนห้องนั้นจะมีการแบ่งจัดสรรพื้นที่ออกไปจากพื้นที่การใช้สอย ชาวลาหู่จะมีการสร้างแท่นบูชาไว้มุมบ้านในที่ปลอดภัยที่สุดของบ้านห่างไกลจากประตู เมื่อบ้านชาวลาหู่สร้างเสร็จนั้นจะมีพิธีกรรมโดยการจุดเทียนเพื่อแสดงความเคารพวิญญานผู้ช่วยสร้างบ้านให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี หลังจากนั้นก็จะเป็นการเลี้ยงฉลองคนในหมู่บ้านโดยข้าวและหมูเพราะเชื่อกันว่าเสียงสนุกสนานจะทำให้เจ้าของบ้านเจริญรุ่งเรือง(Lewis and Lewis , 1984)

สังคมและการเมือง

ระบบครอบครัวและเครือญาติชาวลาหู่ มีความสัมพันธ์นับญาติฝ่ายทั้งพ่อแม่ และปรับบริบทความสัมพันธ์ตามการแต่งงาน นอกจากนั้นชาวลาหู่ยังมีระบบความสัมพันธ์นับถือผู้อาวุโสให้เป็นผู้นำหรือผู้ปกครอง ทั้งนี้การเป็นผู้อาวุโสที่ได้รับการนับถือและการสนับสนุนในทุกๆด้านจากสมาชิกของหมู่บ้านนั้น การเลือกผู้นำแสดงระบบการเมือง จะต้องผ่านเส้นทางการขึ้นสู่ตำแหน่งผู้ปกครองอันแสนยากลำบากและกล้าหาญพอที่จะแสดงความท้าทายช่วงชิงอำนาจเพื่อเป็นการปูทางให้ตนได้รับการยอมรับและยกสถานะทางอำนาจให้สูงขึ้นในอนาคต ดังนั้นก่อนที่จะมีการเลือกผู้นำชาวลาหู่จะมีการพูดคุยอภิปรายรอบเตาไฟในยามค่ำคืนแสดงความเห็นต่อตำแหน่งผู้นำ รวมถึงมีการพยายามพูดคุยชักจูงสร้างกลุ่มสนับสนุนให้ได้รับการเลือก อีกทั้งยังมีการแสดง

ความท้าทายผ่านถ้อยแถลงขู่เชิญต่อผู้ที่คิดช่วงชิงตำแหน่งหัวหน้าอาวูซึ่งการดำเนินการเช่นนี้จะทำให้ผู้คิดที่จะช่วงชิงตำแหน่งหลหนีไป นอกจากนั้นชาวลาหู่มีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมระหว่างสามีและภรรยา ผู้ชายจะช่วยงานบ้านภรรยามากกว่าชาวเขากลุ่มอื่น)ครอบครัวลาหู่ครัวเรือนจะประกอบไปด้วยผู้ชายและภรรยาของเขา เด็กที่ยังมิได้แต่งงาน ลูกสาวที่แต่งงานแล้วกับสามีและลูกๆ ของเธอ โดยลูกสาวคนโตและสามีของเธอจะได้รับข้อยกเว้นในการอาศัยอยู่ร่วมกับพ่อแม่ จนกระทั่งลูกสาวคนที่สองจะแต่งงาน ลูกสาวคนโตและสามีจึงจะสามารถย้ายออกไปได้(Lewis and Lewis , 1984)

ศาสนา

ชาวลาหู่มีการนับถือ “อ้อซา” เป็นเทพเจ้าสูงสุด มีความเชื่อเกี่ยวกับผีและนับถือผีที่มีประโยชน์ ผีที่ป้องกันภัยให้แก่มนุษย์ เช่น ผีบรรพบุรุษ โดยชาวลาหู่มีศาสนาสถานที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมเรียกว่า “หอแห่” ซึ่งในช่วงเวลากลางคืนจะมีการเต้น “จะคี” เพื่อบวงสรวงเทพเจ้าอ้อซา และมีผู้นำทางศาสนาที่เรียกว่า “โตโบ” ทำหน้าที่ดูแลพิธีกรรมทางศาสนาและเป็นตัวสื่อสารระหว่าง “ชาวบ้าน” และ “ก้อซา” (Walker 1975) พิธีกรรมทางศาสนา การสวดมนต์นั้นมีความสำคัญกับชาวลาหู่ เป็นการสวดมนต์ให้ “ก้อซา” หรือวิญญาณที่ปกป้องรักษาบ้าน วิญญาณปกครองป่า ถ้า บทสวดจัดเป็นสูตรท่องสวดอันสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ หรืออาจไม่มีการเตรียม มีการแต่งขึ้นมาเป็นใหม่เป็นบทกลอนสด การสวดเหล่านี้จะส่งผลดีต่อร่างกาย จิตวิญญาณ ทั้งสำหรับตัวเอง ครอบครัว สัตว์เลี้ยง พืชพรรณ(Lewis and Lewis , 1984)

ทั้งนี้การประกอบพิธีกรรมศาสนาในหอแห่ดังกล่าวจะปฏิบัติกันในวันพระหรือวันพระจันทร์เต็มดวง นอกจากนั้นในหนึ่งรอบปีจะมีวันศักดิ์สิทธิ์หลัก สามวัน ที่พวกเขาจะหยุดงานในการทำไร่ของพวกเขา วันแรกจะเป็นช่วงระหว่างการกำจัดวัชพืชก่อนการปลูกข้าวไร่ วันที่สองเป็นช่วงพิธีขึ้น วันที่สามเป็นช่วงเวลาหลังการเก็บเกี่ยวข้าว โดยทั้งสามวันนี้เป็นการรับอิทธิพลมาจากวันพระของชาวไต ซึ่งในช่วงเวลานี้ชาวลาหู่จะการสักการะ “เจ้าแห่งดิน” โดยการเต้น “จะคี” เป็นวงกลม บนความเชื่อว่าการเต้นจะนำโชคดีมาสู่พวกเขา ซึ่งในช่วงทศวรรษ ดังกล่าวชาวลาหู่บางกลุ่มได้เปลี่ยนศาสนาของตนมานับถือศาสนาอื่นๆ เช่น ศาสนาคริสต์ ศาสนาพุทธ (Lewis and Lewis , 1984)

นอกจากนั้นก็จะมี การนำเสนอทั้งพิธีแต่งงาน การเกิดพิธีเกี่ยวกับการตาย ระบบการรักษาสุขภาพ ตลอดจนเรื่องราว เรื่องเล่า นิทาน ความเชื่อ ต่างๆ แต่ผู้ศึกษาจะเน้นนำเสนอให้ ความสำคัญกับเทศกาลปีใหม่อันเป็นเอกลักษณ์ของชาวลาหู่ที่ต่างจากชาวเขากลุ่มอื่น :ซึ่งมักถูกใช้เป็นเทศกาล อธิบายลักษณะชาวลาหู่ในโลกของสื่อทางการท่องเที่ยว

เทศกาลปีใหม่

วันปีใหม่เป็นกิจกรรมที่สำคัญอันมีความหมายต่อชาวลาหู่มาก การกำหนดวันปีใหม่จะหลากหลายตามแต่ละหมู่บ้าน ส่วนมากจะยึดตามวันตรุษจีนของชาวจีน พวกเขาเชื่อว่าวันปีใหม่วิญญาณพยายามกลับมาเป็นพยานการเลี้ยงฉลองวันนั้นจึงถือว่าเป็นวันมงคล มากกว่านั้นการเลี้ยงฉลองในวันปีใหม่พวกเขาจะไม่ยุ่งกับการทำงาน และไม่มีใครเลยทำงานในไร่ ซึ่งในช่วงปีใหม่นั้นชาวลาหู่ก็เดินทางเยี่ยมเยือนกันระหว่างหมู่บ้าน ผู้หญิงจะทำเสื้อผ้าใหม่ให้กับสมาชิกในครอบครัว เด็กๆ และหนุ่มสาวจะสวมเสื้อใหม่ คนแต่งงานแล้วก็จะใส่ชุดประจำเผ่า เครื่องเงินที่มีทั้งหมดก็ถูกนำประดับเสื้อผ้า สิ่งสำคัญในงานปีใหม่คือการเลี้ยงสังสรรค์ แต่ละครอบครัวจะต้องการสร้างความประทับใจเพื่อแสดงความมั่นคง ช่วงเวลาปีใหม่จะแบ่งเป็นสองช่วง ช่วงที่หนึ่ง เป็นช่วงปีใหม่ผู้หญิง ช่วงที่สอง เป็นปีใหม่ผู้ชาย

วันแรกของปีใหม่ เรียกว่า “วันเริ่มแห่งปี” ในวันนี้ทุกบ้านจะแลกเปลี่ยนเมล็ดข้าวกัน แต่ละบ้านจะรับข้าวที่แลกกันมาทำ “เค้กแป้ง” โดยการหุงข้าวให้เหนียวแล้วนำมาผสมงานและนำมาผสมในอ่างไม้ไผ่ เวลาช่วงนั้นจะมีการทำแท่นบูชาเพื่อวาง “เค้กข้าว” แท่นที่ทำขึ้นจะได้รับการตกแต่งโดยด้ายสีขาวและกระดาษสีที่ถูกตัดเป็นรูปคนชายหญิง พวกเขาจะระลึกถึงเวลาพระเจ้าประทานหนังสือให้แก่เขาโดยการเขียนบน “เค้กข้าว” ส่วนต้นไม้เป็นสัญลักษณ์ของชีวิตใหม่ สุดท้ายทุกครอบครัวจะจุดเทียนพร้อมเค้กข้าว แล้วเอาเค้กให้คู่สามีภรรยาที่เป็นเนื้อคู่ การจุดเทียนเพื่อให้ชีวิตแต่งงานนั้นแข็งแรง สิ่งที่มาคือการเล่นฉลอง อันจะมีการเต้น โดยจะมีผู้นำจังหวะเป็นผู้เล่นพิณ ตีกลอง ฉิ่ง ฉาบ เด็ก ผู้หญิง ผู้ชายจะเดินตามซึ่งรูปแบบการเดินจะแตกต่างกันไปตามกลุ่มย่อย ผู้ชายและเด็กชายจะสนุกกับการเล่นลูกข่าง ผู้หญิงและเด็กหญิงก็จะสนุกกับการเล่นลูกสะบ้า

“การรดน้ำใหม่” เป็นสิ่งสำคัญในการฉลองปีใหม่ ผู้หญิงจะเล่นเกมค้นหา เพราะเชื่อว่าชีวิตนั้นจะสิ้นไหลเหมือนน้ำ แล้วพวกเขา จะให้ “น้ำใหม่” นั้นเป็นตัวแทนผู้หญิงจากทุกครอบครัว ไปล้างมือให้ทุกครอบครัว โดยเฉพาะหัวหน้าหมู่บ้านและภรรยาของเขา และขอพร หลังจากนั้นพ่อแม่จะอาบน้ำโดยสมาชิกในบ้านจะนำบริสุทธ์นี้ไปอุ่น โดยอาบน้ำตั้งแต่หัวและร่างกาย การเดินรอบจะเป็นการเคลื่อนย้ายรอบต้นปีใหม่ ส่วนชาวลาหู่จะทำต้นวจากไม้ไผ่เป็นสี่ต้นและทำเป็นสี่เหลี่ยมมีแท่นบูชาอยู่ตรงกลางเพื่อวางหัวหมู “ต้นปีใหม่” เป็นตัวแทนของต้นชีวิต ชาวลาหู่เชื่อว่าถ้าต้นนี้แล้วจะทำให้มีชีวิตอมตะ ชาวลาหู่จะมีการถวายของบนแท่นบูชาและพวกเขาจะนำน้ำมารดต้นว ประเพณีปีใหม่เป็นการแสดงออกถึงการช่วยเหลือกัน ในหมู่บ้านกลุ่มคนจะเดินทางเยี่ยมเยือนกันระหว่างหมู่บ้าน แต่ละหมู่บ้านจะร่วมกันเดินเป็นกลุ่มใหญ่พร้อมหมู่บ้านอื่น และนำ เค้กข้าว เทียน หมู ไปให้หัวหน้าหมู่บ้าน เอา ให้กือซา สวดในพิธีให้พื้นผลดี

สุขภาพดี มีเด็กเกิดใหม่ หลังจากนั้น 4-5 วัน มีการเฉลิมฉลอง มีการเดิน ยิงปืน จุดดอกไม้ไฟ เล่น ลูกข่าง เยี่ยมญาติ ซึ่งวันปีใหม่ชาวลาหู่มีความสุขมาก ปีอื่นก็ทำเช่นนี้ อดีตให้อยู่ข้างหลังและหวังในวันปีใหม่ ให้เจริญและเกิดขึ้นในใจ(Lewis and Lewis , 1984)

ทั้งนี้งานเขียนดังกล่าวก็มีการแทรกการดำเนินชีวิตของชาวลาหู่ในช่วงทศวรรษ 1980s นั้น เริ่มมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตที่ขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ไม่ว่าจะเป็นการหยิบยืม ภาษาอังกฤษมาดัดแปลงให้เป็นภาษาเขียนลาหู่ภายใต้การสนับสนุนของหมอศาสนา การแต่งกายของผู้ชายลาหู่ที่สวมเสื้อผ้าตามคนพื้นราบ การหันมานับถือศาสนาคริสต์ การบวชทางศาสนาพุทธ เพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษา การอยู่ภายใต้การปกครองตามรูปแบบการเมืองของรัฐบาลไทย และการปฏิบัติตามโครงการพัฒนาที่รัฐบาลส่งเสริม แต่ถึงกระนั้นผู้เขียนก็จะพยายามแทรกความคิดเห็นของตนแสดงความเสียดยอนปรารถนาให้ชาวลาหู่มีวิถีชีวิตดั้งเดิมเป็นระยะๆตลอดการนำเสนองานเขียน

การศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณาในช่วงเวลานั้น นอกจากจะทำให้เกิดภาพลักษณ์ชาวลาหู่ในแวดวงการศึกษาด้านวิชาการแล้ว งานศึกษาเชิงพรรณนาเกี่ยวกับชาติพันธุ์ลาหู่ดังกล่าวยังถูกเลือกหยิบใช้สร้าง ภาพลักษณ์ทางสื่อการท่องเที่ยวมากที่สุด ไม่ว่าจะ แผ่นพับแนะนำการท่องเที่ยว การจัดนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์ เว็บไซต์ สื่อประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ รวมถึงเป็นหนังสืออ้างอิงของมัคคุเทศก์ในการใช้เป็นข้อมูลอธิบายถึงชาวลาหู่ให้นักท่องเที่ยวอีกด้วย ส่งผลต่อภาพลักษณ์ชาวลาหู่ในการท่องเที่ยวเป็นไปตามการศึกษาในช่วงในช่วงทศวรรษ 1980s ถึงแม้เวลาล่วงผ่านเลยเกือบสามทศวรรษแล้วก็ตาม ทั้งนี้จะนำเสนอเพิ่มเติมเกี่ยวกับภาพลักษณ์ชาวลาหู่บ้านยะดูในพื้นที่ท่องเที่ยวโสมสเคย์ในบทต่อไป

2.3 การท่องเที่ยวชาวเขา

การท่องเที่ยวชาวเขาในประเทศไทยเป็นผลพวงมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยวนับตั้งแต่ พ.ศ. 2503 ที่รัฐบาลต้องการให้การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหลักในการดึงเงินตราจากนักท่องเที่ยว เพื่อนำเงินรายได้มาสู่ประเทศให้มากที่สุดบนความมุ่งหวังเพิ่มอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) ผ่านการใช้วิธีสร้างภาพลักษณ์ประเทศไทยให้เป็นจุดเด่นโดยการนำ ธรรมชาติ ป่าเขา ท้องทะเล ศาสนา ประเพณี ประวัติศาสตร์ ผู้คนชาวไทยบนการมีมิตรภาพและรอยยิ้มสยาม ให้จุดขายสร้างเสน่ห์เรียกแก่นักท่องเที่ยว หรือแม้กระทั่งชาวเขาเผ่า เข้า มูเซอ อ่าข่า มั้ง กะเหรี่ยง และลาหู่ 6 กลุ่มชาติพันธุ์ทางภาคเหนือของประเทศไทยก็ถูกดึงผนวกให้อยู่ในรูปแบบท่องเที่ยว ชาวเขาเสนอขายการเพื่อดึงดูดใจกลุ่มนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มที่ปรารถนาอยากสัมผัสกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่มีความแปลกแตกต่างจากตน(Cohen, 1999)

การท่องเที่ยวชาวเขานั้นมีจุดเริ่มต้นอันสืบเนื่องมาจากการดำเนินงานของรัฐบาลที่ต้องการกระจายเม็ดเงินสู่ชนบท โดยการดำเนินการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการท่องเที่ยวใน ส่วนภูมิภาคกระจายจากแต่เดิมมักท่องเที่ยวเพียงแต่ในกรุงเทพฯและจังหวัดใกล้เคียง

ดังนั้นในปี พ.ศ 2510-2512 รัฐบาลและ องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว(อ.ส.ท)จึงได้ลงมือพัฒนาพร้อมประกาศให้จังหวัดเชียงใหม่เป็นเมืองท่องเที่ยวนานาชาติอันดับที่ 2 รองจาก กรุงเทพฯ โดยการจัดสร้างถนนซูเปอร์ไฮเวย์อำนวยความสะดวกในการเดินทางจากกรุงเทพฯเข้ามาเชียงใหม่ พร้อมทั้งส่งเสริมให้ภาครัฐกิจดำเนินงานจัดเตรียมความอำนวยความสะดวกและบริการด้านต่างๆ ทั้งที่พัก ร้านอาหาร ตลอดจนการรักษาความปลอดภัยเพื่อรองรับการท่องเที่ยวนานาชาติ ซึ่งจากการพัฒนาเส้นทางคมนาคม สถานที่ท่องเที่ยว และจัดเตรียมการบริการ ดังกล่าว ส่งผลทำให้จังหวัดเชียงใหม่เริ่มเป็นที่รู้จักในระดับนานาชาติและมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเริ่มทยอยเข้ามาท่องเที่ยว(ไพโรจน์ คงทวีศักดิ์, 2549:52-56) จนถึงขั้นที่ว่าสามารถดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยววัยรุ่นต่างชาติผู้นิยมการแสวงหาประสบการณ์ชีวิตอันแปลกใหม่เดินทางเข้ามาสัมผัสเชียงใหม่เมืองท่องเที่ยวอันใหม่แห่งนี้ได้(Cohen, 1999:37)

และนั่นก็เป็นช่วงเวลาเดียวกันที่ภาพความเป็นชาวเขาอันเป็นผลมาจากการสำรวจของ หมอสอนคริสต์ศาสนา การศึกษาของนักมานุษยวิทยา และการดำเนินงานพัฒนาชาวเขาทั้งหมดของหน่วยงานภาครัฐและองค์กรนานาชาติ ในช่วงระหว่าง พ.ศ 2504-2508 หรือช่วงต้นทศวรรษที่ 1960 ที่ผ่านมามีได้ถูกผลิตเผยแพร่ออกสู่โลกภายนอกและคนไทยพื้นราบ ทั้งผ่านการนำเสนอทางชาติพันธุ์วรรณนา งานตีพิมพ์ต่างๆ เอกสารรายงานทางราชการ ตลอดจนสถาบันวิชาการดังเช่น สถาบันวิจัยชาวเขา เสนอข้อมูลชาวเขา จัดรูปแบบจำลองวิถีชีวิตชาวเขาในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ และมีการเสริมทัพผลิตภาพลักษณ์ชาวเขาตามสื่อประชาสัมพันธ์ของภาคเอกชน อย่างเช่น งานภาพยนตร์ บทเพลง และโปสเตอร์ (Leeprecha, 2002:225-227)

งานเหล่านั้นได้ส่งอิทธิพลและมีบทบาทสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ชาวเขาและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ทั้ง เย้า มูเซอ อ่าข่า ม้ง และกะเหรี่ยง ว่าเป็น “ชาวเขา” กลุ่มชนผู้อาศัยอยู่ติดกับพื้นที่ภูเขาและธรรมชาติป่าไม้ มีวิถีชีวิตวัฒนธรรมลักษณะเฉพาะแตกต่างและแสนแปลกประหลาด อันเป็นคุณลักษณะทรงเสน่ห์และสร้างแรงดึงดูดใจ กลายเป็นข้อมูลหลักคั่นต่อกลุ่มนักท่องเที่ยววัยรุ่นชาวต่างชาติเกิดแรงปรารถนาอยากเห็นชาวเขาตัวเป็นเป็นเพื่อค้นหาและพิสูจน์ความจริง พวกเขาจึงพยายามเดินทางเข้าเขตป่าใหญ่มุ่งสู่หมู่บ้านชาวเขาโดยตัวพวกเขาเอง แต่ในขณะที่เดียวกันยังมีกลุ่มนักท่องเที่ยววัยรุ่นชาวต่างชาติอีกกลุ่มใหญ่ที่มีเป้าประสงค์การเดินทางเพื่อค้นหาชาวเขาที่จริงแท้เช่นเดียวกัน แต่พวกเขาเหล่านั้นยังคงคำนึงถึงความปลอดภัย และมีความต้องการคำแนะนำชี้แนะพร้อมทั้งการบริการเล็กน้อยๆเพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทาง ดังนั้นประมาณ ปี

พ.ศ. 2514-2516 หรือต้นปีคริสต์ทศวรรษที่ 1970 จึงก่อกำเนิดธุรกิจการนำเที่ยวหมู่บ้านชาวเขา ขึ้นมาโดยคนพื้นถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้ชื่อกิจการที่ถูกเรียกว่า “บริษัททัวร์ป่า” เพื่อตอบสนองและอำนวยความสะดวกให้ความปรารถนาค้นหาหมู่บ้านชาวเขาของนักท่องเที่ยวเหล่านั้นให้เป็นจริง แลกค่ากับเงินตอบแทนที่สามารถต่อรองกันได้ในราคาแสนประหยัดเหมาะกับเงินในกระเป๋าของนักท่องเที่ยววัยรุ่นต่างชาติ การเปิด “บริษัททัวร์ป่า” เป็นการลงทุนที่มีการใช้เงินไม่มากนัก เป็นเพียงการเปิดห้องเช่าขนาดเล็ก ครอบๆ บริเวณเกสต์เฮาส์หรือศูนย์อาหาร โดยการจัดร้านแบบเรียบง่ายมีเพียงโต๊ะและบอร์ดเสนอรายละเอียดการเดินทางพร้อมแผนที่ที่ร่างเขียนจากมือ แทรกภาพระดับรูปชาวเขาและข้อมูลอันคัดลอกมาจากงานเขียนวิชาการชาวเขา

ในช่วงปลายช่วงต้นทศวรรษที่ 1960 ทั้งนี้ “บริษัททัวร์ป่า” ได้เริ่มเสนอขายการนำเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวชม (sign seeing tour) ก่อนเป็นรูปแบบแรก คือ การพาเที่ยวชมเฉพาะหมู่บ้านม้งคอยบุญบนดอยสุเทพที่ใช้เวลาเพียงหนึ่งวัน ซึ่งการบริการดังกล่าวได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี แต่แรงปรารถนาของนักท่องเที่ยวต้องการสัมผัสชีวิตชาวเขาที่ห่างไกลยากต่อการเข้าถึงมีมากกว่านั้น ทำให้บริษัทต้องปรับเส้นทางการเดินทางให้มีรสชาติผจญภัยเข้มข้นยิ่งขึ้น โดยการเข้าไปบุกเบิกพื้นที่ภูเขาติดชายแดนพม่า อันมีชาวเขาหลากหลายชนเผ่าทั้งเข้า มูเซอ อาข่า ม้ง กะเหรี่ยง และลาหู่เข้ามาตั้งถิ่นฐานกระจายตัวทางตอนเหนือของจังหวัดเชียงใหม่และเชียงรายหรือบริเวณตอนเหนือของแม่น้ำกกให้เป็นจุดหมายปลายทาง เพื่อเสนอขายบริการนำเที่ยวบ้านชาวเขาในรูปแบบทัวร์ป่า (jungle tour) บริการนำเที่ยว เดินป่า พาเที่ยวชมและนอนหมู่บ้านชาวเขาที่ใช้เวลาเดินทางถึงสามและห้าวัน

ฉะนั้นภายใต้การค้นหาเพื่อนำเสนอการเดินทางท่องเที่ยวผจญภัยดังกล่าวจึงส่งผลทำให้ใน ปี พ.ศ. 2517 การท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่าก่อตัวขึ้น ณ หมู่บ้านชาวเขา บริเวณทางตอนเหนือของแม่น้ำกก(รวมเป็นแห่งแรกของประเทศไทย บริเวณดังกล่าวจึงค่อยๆถูกเปิดพื้นที่ให้กลายเป็นบ้านพักปลายทางเส้นทางทัวร์ และถูกดึงใช้เข้ามาพัวพันเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่า เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการผจญภัย ปรารถนาความแปลกทางชาติพันธุ์ และค้นหาความจริงแท้ ภายใต้การดำเนินการเชิงธุรกิจของบริษัททัวร์ป่าและไกด์ป่า(Cohen, 1999: 32-82)

หลังจากนั้นระหว่างช่วง ปี พ.ศ. 2518-2526 หรือ ปลายคริสต์ทศวรรษที่ 1970 ถึง ต้นคริสต์ทศวรรษที่ 1980 การท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่าได้รับความนิยมและได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวต่างชาติมากขึ้น การดำเนินธุรกิจดังกล่าวก่อให้เกิดรายได้และส่งผลทำให้มีการเปิดบริษัททัวร์ป่าเพิ่มมากขึ้นทั้งในตัวเมืองเชียงใหม่และเชียงราย รวมถึงมีไกด์ป่าอิสระออกมารับงานเองเพิ่มขึ้นอีกจำนวนมาก การเติบโตของธุรกิจนำเที่ยวบ้านชาวเขา ณ ช่วงเวลานั้น จึงเต็มไปด้วย

การแข่งขัน ทั้งในเรื่องราคา รูปแบบการขายผ่านการจัดบอร์ดแสดงภาพชาวเขาพร้อมกิจกรรม แผนที่ และแผนที่ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการ โฆษณาชวนเชื่อถึงหมู่บ้านชาวเขาแหล่งไปเยือนนั้นว่านักท่องเที่ยวจะได้รับความสนุกสนานจากการเดินป่าท่ามกลางธรรมชาติและป่าเขา อันจะได้รับประสบการณ์แสนตื่นตาตื่นใจจากการผจญภัยค้นหาชาวเขาของจริงแท้และหลากหลายสีสันที่ยังคงสวมชุดประจำเผ่าดำรงวิถีแบบดั้งเดิม อาศัยท่ามกลางธรรมชาติแสนห่างไกลยากต่อการเข้าถึง และมีความบริสุทธิ์ใสไร้ซึ่งนักท่องเที่ยวและสิ่งทันสมัย ราวกับว่านักท่องเที่ยวได้บินข้ามสู่โลกอีกโลกหนึ่งที่มีความแตกต่างจากชีวิตของตน

ส่วนการเติบโตในพื้นที่ทางตอนเหนือของแม่น้ำกอนั้น ได้มีการตระเตรียมสร้างบรรยากาศการเดินทางให้เล้าใจมากขึ้น ทั้งการบริการล่องแพแม่น้ำกก โดยคนพื้นถิ่นภาคเหนือ และเปิดจีซังท่องเที่ยวโดยคนกระเหรี่ยง ส่วนไค้ป่านั้นก็ยังคงบุกเบิกเปิดทางหมู่บ้านชาวเขา ขยายไปเรื่อยๆ จนถึงบริเวณดอยแม่สลองจังหวัดเชียงราย เพื่อค้นหาหมู่บ้านชาวเขาที่ห่างไกล บริสุทธิ์ไร้ความเจริญ รองรับกับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว ส่วนด้านหมู่บ้านชาวเขานั้น ก็ได้รับการสร้างสัมพันธ์จากไค้ป่าเพื่อให้เปิดบ้านรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติหรือฝรั่งได้เข้าพักนอนเกือบทุกคืน แลกกับการได้ค่าตอบแทนจากไค้ป่าคืนละ 10 บาทต่อนักท่องเที่ยวหนึ่งคน และบางครั้งอาจจะต้องจัดการเดินประกอบพิธีกรรมประจำเผ่าให้นักท่องเที่ยวชม หรือต้องสรรหาพื้นผืนอศยาผืนให้นักท่องเที่ยวสูบ หากไค้ป่าเรียกร้องและเสนอค่าตอบแทน (Cohen, 1999: 32-82) จากการการแข่งขันและเติบโตของการท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่า ณ ครั้งนั้น ได้ส่งผลทำให้พื้นที่ทางตอนเหนือของแม่น้ำกอน กลายเป็นอาณาบริเวณการท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่าไปในที่สุด อันเต็มไปด้วยนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติหรือฝรั่งจำนวนมาก เดินทางหลังไหลเข้ามาสัมผัส สีสันแห่งการผจญภัย ล่องแพ จีซัง เดินป่า นอนชาวเขา และสูบยา

หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2530 อันเป็นปี “ส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย”(Visit Thailand Year) รัฐบาลได้เข้ามาสนับสนุนอย่างเป็นทางการ โดยการนำชาวเขาเข้าเป็นองค์ประกอบสำคัญของยุทธการเสนอขายความเป็นไทยสู่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวระดับโลก จึงทำให้ในช่วงปี พ.ศ. 2526-2533 ทัวร์ป่าได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ถึงกระทั่งขยายพื้นที่และเปิดการท่องเที่ยวทัวร์ป่าไปในพื้นที่อื่นๆ ไม่ว่าจะเป็น อำเภอแม่ริม อำเภอแม่แตง อำเภอเชียงดาวในเขตจังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงจังหวัดแม่ฮ่องสอนทั้งในอำเภอแม่สะเรียงและปาย จนทำให้พื้นที่ภาคเหนือตอนบนของไทยกลายเป็นภูมิภาคอันมีชื่อเสียงในเรื่องการท่องเที่ยวชาวเขาไปในที่สุด

นอกจากนั้นยังได้มีการต่อยอดขยายในระดับกว้างที่นอกเขตพื้นที่การท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่า โดยการนำความเป็นชาวเขาไปใช้เชิงธุรกิจท่องเที่ยวด้านอื่นๆ ทั้งในรูปแบบการแสดงเต้นระบำ การขายงานหัตถกรรมของที่ระลึก การจัดงานเทศกาลประเพณี (Cohen, 1999: 32-82) ตลอดจนนำ

ชาวเขามาจัดฉากจำลองวิถีชีวิตเรียกเก็บเงินค่าตัวเข้าชม ทั้งนี้การดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวชาวเขาดังกล่าวได้ผสมโรงดำเนินงานควบคู่กับการผลิตภาพลักษณ์ชาวเขา ตอกย้ำความแปลกทางชาติพันธุ์และความจริงแท้ของชาวเขาผ่านทางประสมสื่อและกิจกรรมการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นโฆษณาการท่องเที่ยว สารคดีการท่องเที่ยว แผ่นพับและคู่มือต่างๆ (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2541) ดังที่เราจะพบการติดตั้งป้ายโฆษณาภาพชาวเขาเผ่าต่างๆ ตามเขตพื้นที่เมืองในภาคเหนือทั้ง จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน และแม้กระทั่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยก็ได้นำรูปภาพหญิงสาวชาวเขาเข้ามาสวมหมวกประจำเผ่าขยายภาพเป็นป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ ติดตั้งตรงทางเข้าสนามบินนานาชาติเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวประเทศไทยในระหว่างปี พ.ศ. 2542-2546 ภายใต้อแคมเปญ “Amazing Thailand และ Unseen in Thailand” Campaigns (Leeprecha, 2002:225-227)

ทั้งนี้ถึงแม้ว่าการท่องเที่ยวชาวเขาจะมีรูปแบบหลากหลายขึ้น แต่ทว่าการท่องเที่ยวแบบทัวร์ปาก็ยังคงดำเนินกิจการตามแบบฉบับเดิมอยู่จนถึงปัจจุบัน แม้ว่าการท่องเที่ยวแบบชาวเขาจะเสื่อมความนิยมลง เพราะชาวเขามีการปรับตัวเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยตอบรับการพัฒนาของรัฐบาล ซึ่งการดำเนินงานจากอดีตจนถึง ณ ปัจจุบันบนการคงรูปเดิมของทัวร์ป่าได้ถูกมองว่าเป็นการจัดฉากความจริง (stage authenticity) ขึ้นมา ส่งผลให้นักท่องเที่ยวมีจินตนาการต่อชาวเขาว่าเป็นชนเผ่าที่มีความแตกต่างจากคนกลุ่มใหญ่ มีการตั้งถิ่นฐานอยู่ห่างไกล และมีลักษณะสังคมบรรพกาลอันเป็นผลภาพจินตนาการซึ่งก่อตัวมาจากน้ำมือการสร้างของบริษัททัวร์ป่าและไกด์ป่าโดยการดึงความต้องการของนักท่องเที่ยวซึ่งอยากสัมผัสชีวิตชาวเขาในรูปแบบอดีตมาใช้เป็นทรัพยากรในการผลิตโฆษณานำเสนอบนแผ่นพับต่อนักท่องเที่ยว และสำหรับตัวชาวเขาเองก็รับรู้ถึงภาพจินตนาการดังกล่าวด้วยเช่นกัน จึงทำให้พวกเขาดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวของพวกเขาให้มีสีสันที่หลากหลาย มีเสน่ห์แบบดั้งเดิม และทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความหลงใหลอยากเข้าเยี่ยมชมหมู่บ้าน (Cohen, 1999: 32-82)

นอกจากนั้นการดึงชาวเขามาพัวพันการท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่าและรูปแบบอื่นๆ ได้สะท้อนถึงกระบวนการทำให้ชาวเขากลายเป็นสินค้าในการท่องเที่ยว อันทำให้ชาวเขาถูกทำให้เป็นวัตถุดิบค้าเพื่อให้นักท่องเที่ยวจ้องมองดูความแปลก (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2541) ก่อให้เกิดภาพตายตัวและหยุดนิ่งทำให้ชาวลาหู่และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่ถูกเหมารวมในความหมาย “ชาวเขา” เป็น “ชนดั้งเดิมไม่เปลี่ยนแปลง” “ไม่แปดเปื้อนอารยธรรมสมัยใหม่” “อยู่ห่างไกลและยังไม่ถูกทำลาย” และ “เกือบไม่มีใครรู้จัก” (Cohen, 1999: 32-82) ถูกผลิตขึ้นซ้อนเพิ่มรวมกับภาพลักษณ์ชาวป่าชาวคอย คอมมิวนิสต์ ค้ายาเสพติด ผู้การทำลายป่า ที่มีเคยเลือนหาย เพราะรัฐบาลยังคงดำเนินส่งเสริมชาวเขาให้เป็นสินค้าการท่องเที่ยวควบคู่กับนโยบายกลืนกลายให้เป็นไทยปราบปรามยาเสพติด ควบคุมเปลี่ยนวิถีการผลิตส่งผลทำให้ภาพลักษณ์ “ชาวเขา” ในการท่องเที่ยวประเทศไทยจึงมีลักษณะที่ขัดแย้งภายในการนำเสนอ ขณะที่การปลูกฝังรัฐมองเป็นภัยคุกคาม

จำเป็นต้องปราบปราม จุดขายสำคัญของความเป็นชาวเขาที่จริงแท้ในการท่องเที่ยวกลับเป็น ทุ่ง ดอกฝิ่นที่สวยงาม หรือการค้ารังซีฟ โดยการทำให้ไร่ในพื้นที่ป่าเป็นสิ่งที่รัฐมองว่าเป็นอันตรายต่อ ทรัพยากรธรรมชาติ แต่การค้ารังซีฟและการทำไร่อยู่ในป่ากลับเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับธุรกิจทัวร์ป่า การนำชาวเขาเข้าไปพัวพันกับการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อชาวเขาคือวัฒนธรรม ประเพณีไม่เป็นจริงของหมู่บ้านอีกต่อไป แต่ต้องไปตามความต้องการของนักท่องเที่ยว ความหมาย ทางวัฒนธรรมประเพณีถูกเปลี่ยนแปลงไม่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตปกติ (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2541) เกิดความไม่เท่าเทียมระหว่างชาวเขาและบริษัททัวร์ ไม่สามารถกระจายรายได้ให้กับชาวเขาและทำ ให้พวกเขาตกอยู่ในภาวะพึ่งพาทางเศรษฐกิจที่ไร้อำนาจต่อรอง

แม้กระนั้นชาวเขาบางกลุ่มได้มีการปรับตัวต่อการท่องเที่ยวจนประสบความสำเร็จใน การธุรกิจการค้าในการจำหน่ายสินค้าทางชาติพันธุ์ ไม่ว่าจะ ชาวม้ง ลิซอ อาข่าและลาหู่ ต่างผันตัวเป็น ทั้งผู้จำหน่าย ผู้ผลิตหรือ ขายส่งหรือพ่อค้าคนกลางในการผลิตหัตถกรรมของพวกเขา ส่วนการ ท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่าชาวเขามีการปรับตัวยอมรับนำแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือการ ท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ (Leeprecha, 2003, p.225) ภายใต้การสนับสนุนของภาครัฐและองค์กรพัฒนา เอกชนที่น่าเสนอบนความคาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะเป็นเครื่องมือการพัฒนาให้ชาวเขาสามารถ บริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยตัวเขาเองนำไปสู่การพึ่งพาตนเองและอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ ทั้งนี้ชาวลาหู่บ้านยะดูพื้นที่การศึกษาก็เป็นชุมชนหนึ่งที่ถูก ผนวกให้เข้าร่วมจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ บนความคาดหวังว่าการท่องเที่ยวโฮมสเตย์จะทำให้ ชาวเขามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว อันนำไปสู่การสร้างพลังในการควบคุม ต่อรอง และสามารถ ย้อนกลับแก้ไขปัญหาการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อพวกเขา

2.4 โฮมสเตย์บ้านยะดู²

2.4.1 ชุมชนชาวลาหู่บ้านยะดู

โฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะดูเป็นชุมชนชาวลาหู่ผู้ที่ตั้งถิ่นฐาน ณ บริเวณสันดอยบ่อเขต พื้นที่ป่าสงวนของอุทยานแห่งชาติแม่ น้ำกกที่มีสถานะเป็นกลุ่มบ้านบริวารของหมู่บ้านแห่งหนึ่งใน เขตการปกครองของอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย อันมีระยะห่างจากตัวเมืองเชียงรายประมาณ 26 กิโลเมตร ปัจจุบันบ้านยะดูประกอบด้วยครัวเรือนทั้งหมดจำนวน 42 หลังคาเรือน มีจำนวน ประชากรทั้งหมด 172 คน แบ่งเป็นชาย 87 คน หญิง 85 คน และมีพื้นที่หมู่บ้านทั้งหมด 20 ไร่

² นามสมมติ

ด้วยเหตุของการตั้งถิ่นฐานบนเทือกเขาสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 875 เมตรนี้เอง พื้นที่อยู่อาศัยของบ้านยะดูแห่งนี้จึงเป็นพื้นที่ควบคุมพิเศษภายใต้การกำกับของกรมป่าไม้ โดยเริ่มจากประมาณพ.ศ. 2521-2522 พื้นที่ทำกินของบ้านยะดูได้ถูกประกาศเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2522 และถูกจัดระเบียบชุมชนและการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตต้นน้ำลำธารตามโครงการปกป้องป่าไม้เมืองไทยเร่งรัดต้นน้ำลำธาร(รพต.) พ.ศ. 2535-2539 การใช้ที่ดินของบ้านยะดูจึงถูกกำหนดเขตที่อยู่อาศัย เขตที่ทำกินและพื้นที่ป่าไม้ออกจากกันอย่างชัดเจน และถูกจัดเป็นรูปหมู่บ้านป่าไม้ถือครองที่ดินได้ครอบครัวยุคไม่เกิน 15 ไร่ (สมาคมสิทธิและเสรีภาพของประชาชน, 2535) จึงส่งผลทำให้การดำเนินการเพาะปลูกพืชไร่อยู่ภายใต้การจำกัดขอบเขตการใช้พื้นที่ของกรมป่าไม้ที่อนุญาตให้ใช้เป็นพื้นที่ทำกินเพื่อการเกษตรเท่านั้น แต่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในการถือครองหรือขายทอดตลาดได้ และไม่มีสิทธิขยายพื้นที่เพิ่มเติมจากจำนวนพื้นที่กรมป่าไม้กำหนดไว้ การทำไร่สำหรับชาวบ้านยะดูในปัจจุบันจึงไม่สามารถใช้วิธีแบบหมุนเวียนกลับไปกลับมาระหว่างจำนวนพื้นที่ต้นบุกเบิกเพิ่มเติมครั้งแต่เดิมได้ การเพาะปลูกข้าวไร่จึงเป็นการเพาะปลูกในพื้นที่เดิม มีการลงทุนซื้อปุ๋ยและสารเคมีเข้ามาช่วยเมื่อดินทำรไ่นั้นเสื่อมสภาพลง ซึ่งจำนวนพื้นที่เฉลี่ยที่ชาวบ้านยะดูได้รับอนุญาตให้ทำกินอยู่ประมาณครัวเรือนละ 1- 2 แห่ง ทั้งนี้ยังไม่ได้มีการวัดพื้นที่การถือครองเป็นหน่วยวัดมาตรฐานว่าชาวบ้านมีสิทธิทำกินจำนวนครัวเรือนละกี่ไร่ แต่สำหรับอาณาเขตพื้นที่ป่าในการดูแลของกรมป่าไม้มีการปักหลักล้อมรั้วแสดงอาณาเขต หรือสามารถสังเกตด้วยตาเปล่าตามความเข้าใจของชาวบ้านว่าตรงพื้นที่ป่าอุดมสมบูรณ์ด้วยต้นไม้หรือเป็นพื้นที่ปลูกป่าบริเวณตามขอบบริเวณพื้นที่ไร่ข้าวไร่คือพื้นที่ครอบครองของกรมป่าไม้ ดังคำอธิบายของ “อู่แล” อดีตผู้นำหมู่บ้านซึ่งบอกอาณาเขตพื้นที่ทำกินของบ้านยะดู “ปุ่น....ตรงที่ต้นไม้ขึ้นเขียวๆหนักๆ ปุ่น...ที่ป่าปลูกอันแน่ ตรงอิมขอบไฮ่เฮอัน นั้นนะเป็นที่ป่าไม้ไ้อ้ที่ขอบสนันๆ ต้นไม้เขียวล้อมไฮ่ชาวบ้านนี้ใช้หมดเลยที่ของป่าไม้”

นอกเหนือจากการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ป่าสงวนแล้ว บ้านยะดูยังตั้งอยู่บนพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ จากลักษณะเฉพาะของตำบลแหล่งที่ตั้งบ้านยะดูอันมีจำนวนประชากรถึงร้อยละ 80 ของจำนวนประชากรทั้งหมดเป็นชาวเขาทั้งเผ่า ลahu, Akha, Mien และกระเหรี่ยง ซึ่งด้วยลักษณะประชากรดังกล่าว หลายชนเผ่าในตำบลนี้จึงตกอยู่ในสภาวะความเป็นชายขอบจากการพัฒนาภาครัฐและจำกัดขอบสถานะการปกครองเป็นหมู่บ้านบริวารมิให้ขยายตัว บนพื้นฐานความหวาดระแวงในเรื่องความมั่นคงแห่งชาติและหวาดกลัวปัญหาเสียดิตต่อชาวเขา ส่งผลทำให้ท้องที่แห่งนี้จึงถูกชะลอการเจริญเติบโตและมักถูกละเลยการพัฒนาจากภาครัฐแม้ว่าจะเป็นตำบลนี้ที่อยู่ในเขตการปกครองอำเภอเมืองเชียงรายก็ตาม ดังถ้อยคำบ่นของเจ้าหน้าที่อานามัยคนพื้นที่ที่สามารถแสดงถึงความค้อยพัฒนาของพื้นที่ได้ว่า “ดูสิ ที่นี่เป็นอำเภอเมืองนะแต่กลับต่างกันลิบลับ

ภาพเป็นอำเภอเมืองจริง แต่การพัฒนาความเจริญกลับตรงกันข้าม บางหมู่บ้านห่างจากตัวเมืองถึง 40 กิโลเมตร เส้นทางไม่สะดวกเป็นทางลูกรัง เพราะเป็นชาวเขาอยู่ในดอย ยากต่อการพัฒนา มีปัญหาขาดเสถียรภาพ กลัวความมั่นคง ทั้งที่จริงตำบลนี้เป็นตำบลที่ใหญ่มากนะ มีโอกาสเป็นอำเภอได้เลยแต่ทางการไม่ยอมเพราะกลัวความมั่นคงและยาเสพติด”

ทั้งนี้ยังมีอีกหลายเหตุการณ์ที่ชาวบ้านยะดู่ต้องประสบและสามารถสะท้อนความเป็นชายขอบการพัฒนาจากรัฐ ดังเช่น กรณีการตกลงการลงสัญชาติไทยในทะเบียนบ้านให้แก่ชาวเขาพ.ศ. 2517 และการจัดทำทะเบียนบุคคลบนพื้นที่สูง พ.ศ. 2532 อันส่งผลให้สมาชิกบ้านยะดู่ได้รับสัญชาติไทยล่าช้ากว่าชาวเขาพื้นที่อื่นในจังหวัดเชียงรายและได้รับบัตรประชาชนเมื่อ ปี พ.ศ. 2550 ผ่านมาหนึ่ง หรือในด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน บ้านยะดู่มักจะได้รับเป็นพิจารณาเป็นอันดับสุดท้าย ดังเช่น การสร้างถนนทางลูกรังเมื่อปี พ.ศ. 2540 หรือการติดตั้งไฟฟ้าโซลาเซลล์ เมื่อปี พ.ศ. 2549 ที่ชาวบ้านมักพูดถึงที่มาของระบบไฟฟ้าอันสะท้อนภาพการถูกละเลยว่า “บ้านยะดู่ได้รับโซลาเซลล์เป็นบ้านสุดท้ายของเชียงราย ถ้าตอนนั้นหมู่บ้านไปทั่วทั้งสส. ก็คงมีไฟฟ้าใช้แล้ว” ฉะนั้นจากสถานการณ์ชายขอบการพัฒนาจากรัฐดังกล่าว สภาพบ้านยะดู่ ณ ปัจจุบัน จึงเป็นหมู่บ้านที่ดูถูกรังการและด้อยพัฒนาอย่างมีหน้าเป็น ไปได้หากเปรียบเทียบกับระยะทางที่ห่างจากตัวอำเภอเมืองเพียงแค่ 26 กิโลเมตร

แต่ถึงกระนั้น ท่ามกลางการขาดโอกาสทางการพัฒนาจากรัฐดังกล่าว กลับทำให้บ้านยะดู่กลายเป็นพื้นที่รองรับการช่วยเหลือสงเคราะห์ และเป็นพื้นที่เหมาะสมต่อการพัฒนา ทั้งตามแนวการทำงานสังคมสงเคราะห์ของภาครัฐ และขององค์กรพัฒนาเอกชน ดังจะเห็นได้จาก การมีบุคคลทั่วไปแวะเวียนนำเสื้อผ้ามาบริจาค มีกลุ่มนักศึกษาเข้ามาจัดกิจกรรมค่ายอาสาพัฒนาอย่างบ่อยครั้ง รวมไปถึงการเป็นพื้นที่รองรับการสงเคราะห์ชาวเขา ดังจะเห็นได้จาก การได้รับจัดสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวง และการได้รับการส่งเสริมปลูกพืชผลตามโครงการประชามิตรเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ป่า ส่วนในการพัฒนาขององค์กรพัฒนาเอกชนนั้น มีมูลนิธิหุ่นเงาเข้ามาส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2546 เป็นต้นมา โดยการจัดโครงการพัฒนาช่วยเหลือทั้งเรื่องสัญชาติไทย การบำบัดยาเสพติด ตลอดจนส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อป้องกันการค้ามนุษย์ เป็นต้น

และด้วยลักษณะของพื้นที่อันมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และการดำรงชีวิตอยู่ในพื้นที่เขตป่าดังกล่าว บ้านยะดู่และหมู่บ้านชาวเขาเผ่าอื่นๆ ณ บริเวณแม่น้ำกก จึงได้รับความสนใจจากบริษัททัวร์เปิดพื้นที่ให้เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่านับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2517 จนถึงปัจจุบัน ฉะนั้นพื้นที่ที่อยู่อาศัยบ้านยะดู่แห่งนี้จึงตั้งอยู่และเป็นส่วนหนึ่งของอาณาบริเวณการท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่าซึ่งสามารถสะท้อนจากอาณาเขตการติดต่อของบ้านยะดู่ได้ดังนี้ ทิศใต้มีอาณา

เขตเชื่อมต่อกับหมู่บ้านกระเหรี่ยงแหล่งรวมศูนย์ทัวร์ช้างและจุดกระจายตัวนักท่องเที่ยวทัวร์ป่าบริเวณแม่น้ำกก ทิศตะวันออกมีอาณาเขตติดต่อกับสวนป่าจุดจอดช้างและสถานที่พักรับประทานอาหารกลางวันก่อนเดินขึ้นเขา ด้านทิศตะวันตกมีอาณาเขตติดต่อกับผืนป่าของหน่วยรักษาต้นน้ำหรือเส้นทางเดินป่าสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเดินทางต่อไปยังหมู่บ้านชาวเขาถัดไป และสุดท้ายคือทิศเหนือมีอาณาเขตติดกับน้ำตกจุดแวะพักและสิ้นสุดการเดินทางทัวร์ป่าก่อนเดินทางกลับเข้าสู่ตัวเมือง

ทั้งนี้ท่ามกลางอาณาบริเวณการท่องเที่ยวทัวร์ป่าดังกล่าว บ้านยะดูได้มีตำแหน่งแห่งที่เป็นหมู่บ้านชาวเขาจุดหมายปลายทางและแหล่งที่พักนอนให้นักท่องเที่ยว ปัจจุบันบ้านยะดูจึงมีนักท่องเที่ยวและอาสาสมัครทั้งชาวไทยและต่างชาติ เดินเข้าแวะชมนอนพักบ้านในแต่ละวันเพื่อเข้ามาสัมผัสชีวิตชาวเขาและด้วยเหตุนี้เอง สภาพบ้านเรือนของบ้านยะดู ณ ปัจจุบัน จึงมีความแตกต่างจากหมู่บ้านชาวเขาอื่นในตำบลเดียวกันที่มีการสร้างเป็นบ้านไม้สองชั้นตามสมัยนิยม แต่สำหรับบ้านยะดูแล้ว พวกเขายังคงสร้างบ้านตามแบบฉบับลาหู่ดั้งเดิมเหมือนดังรูปภาพที่เราสามารถพบในงานชาติพันธุ์วรรณนาเมื่อ 30 กว่าปีก่อน (หรือตามการประชาสัมพันธ์ของบริษัททัวร์ป่า การท่องเที่ยวประเทศไทย และมูลนิธิหุ่เงา) นั่นก็คือ บ้านเรือนเกือบทั้ง 42 หลังภายในหมู่บ้าน ล้วนแล้วแต่เป็นกระท่อมไม้ยกพื้น ที่พื้นเรือนและฝาบ้านนั้นสร้างมาจากไม้ไผ่และมุงหญ้าคาในส่วนหลังคา แต่จะมีบ้างที่บางบ้านอาจเริ่มมีการประยุกต์ใช้เสาคอนกรีตแทนเสาไม้และปูหลังคาเป็นกระเบื้องแทนหญ้าคา

ดังนั้น จากสภาพพื้นที่และการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้านยะดูข้างต้น สามารถสะท้อนความพิเศษของพื้นที่ จากการปะทะสัมพันธ์กับบุคคล องค์กร อื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็น องค์กรหน่วยงานรักษาต้นน้ำ มูลนิธิหุ่เงา บริษัททัวร์หรือนักท่องเที่ยว ทั้งกลุ่มแบคแพ็คเกอร์ อาสาสมัคร นักศึกษา ซึ่งล้วนแล้วแต่เข้ามาร่วมสร้างความหมายและกำกับควบคุมบ้านยะดูภายใต้สถานะเงื่อนไขแตกต่างกันไป บ้านยะดูแห่งนี้จึงอะไรที่มากกว่าที่อยู่อาศัยเพื่อการดำรงชีพของชาวลาหู่ (อันแวดล้อมโดยชาวเขาหลากหลายชาติพันธุ์) แต่บ้านยะดูยังมีลักษณะพื้นที่ ที่เป็นทั้งพื้นที่ที่ถูกควบคุมการใช้ทรัพยากรของกรมป่าไม้ เป็นทั้งพื้นที่ที่เฝ้าระวังภัยความมั่นคงแห่งชาติ และยาเสพติดซึ่งขยายผลทำให้บ้านยะดูตกอยู่ในสภาวะการฉวยโอกาสจากการพัฒนาภาครัฐ แต่ทว่าอีกด้านหนึ่งบ้านยะดูกลับกลายเป็นพื้นที่การพัฒนา อันเหมาะสมต่อการพัฒนาขององค์กรพัฒนาเอกชน และเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาสัมผัสชีวิตชาวเขาแสดงถึงการเชื่อมต่อแบบโลกาภิวัตน์ และท่ามกลางลักษณะพื้นที่พิเศษดังกล่าว บ้านยะดูแห่งนี้ จึงมีสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังนี้

สภาพเศรษฐกิจของชาวลาหู่บ้านยะดูนั้น เป็นรูปแบบการหาเลี้ยงชีวิตแบบวันต่อวัน โดยการดำรงชีพจากการทำข้าวไร่ข้าวปลูกข้าวโพด เลี้ยงสัตว์ หาของป่า และรับจ้างทั่วไปอัตราวันละ 150 บาท ซึ่งการดำรงชีพดังกล่าวถือว่าเป็นอาชีพหลักของสมาชิกส่วนใหญ่ของหมู่บ้าน โดยมีจำนวนถึง 32 หลังคาเรือนหรือคิดเป็นร้อยละ 76 ของจำนวนหลังเรือนทั้งหมด ซึ่งสมาชิกกลุ่มนี้มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนละประมาณ 20,000-30,000 บาทต่อปี ส่วนกลุ่มสมาชิกผู้มีรายได้สูงสุดของบ้านยะดูนั้นคือ กลุ่มบ้านแจกประจำ เป็นครัวเรือนที่มีรายได้หลัก จากการรับแขกนักท่องเที่ยว ประมาณเดือนละประมาณ 5,000- 20,000 บาท ซึ่งกลุ่มนี้มีจำนวนเพียง 3 หลังคาเรือนเท่านั้นหรือคิดเป็นร้อยละ 10 ของจำนวนหลังเรือนทั้งหมด ส่วนสมาชิกกลุ่มสุดท้ายคือ ครัวเรือนที่รายได้อยู่ระหว่างสองกลุ่มข้างต้นอันมีรายได้พิเศษจากการรับหน้าที่เป็น “ไกด์หุ้เงา” หรือเปิดร้านค้าขายของชำ ที่มีรายได้เพิ่มขึ้นจากกลุ่มสมาชิกส่วนใหญ่ของผู้ของหมู่บ้านประมาณเดือนละ 1,000-2,000 บาท ซึ่งสมาชิกกลุ่มนี้มีจำนวน 7 หลังคาเรือนหรือประมาณร้อยละ 14 ของจำนวนหลังเรือนทั้งหมด แต่ทั้งนี้ สมาชิกเกือบทุกหลังคาเรือนในบ้านยะดู จำนวน 40 หลังคาเรือนนั้น ยังมีรายได้เสริมจากการเปิดบริการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เฉลี่ยแล้วครัวเรือนละประมาณ 2,000 - 3,000 บาทต่อปี และอาจมีรายได้เพิ่มขึ้นอีกเล็กน้อยจากขายของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักตั้งแต่ 20 - 5,000 บาท

ส่วนรายจ่ายชาวลาหู่บ้านยะดูนั้น ส่วนมากเป็นค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารในการอุปโภคบริโภค รวมถึงค่าขนของลูกๆ ประมาณวันละ 50-150 บาท และอาจมีค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมเป็นค่าเดินทางไปตัวเมืองหรือสถาน ต่าง ๆ ทั้งค่าน้ำมันรวมค่าจ้างสมาชิกในหมู่บ้านขับมอเตอร์ไซด์ในอัตราค่าเสียเวลาวันละประมาณ 200- 300 บาท ส่วนค่าใช้จ่ายในระดับเงินก้อนใหญ่จำนวนตั้งแต่ 3,000 - 20,000 บาทนั้น เป็นค่าใช้จ่ายในการลงทุนปูย สารเคมีในการเกษตร ค่าใช้จ่ายเทศกาลกินวอ ค่าผ่อนซื้อมอเตอร์ไซด์ และค่าใช้จ่ายในการเรียนหนังสือสำหรับครอบครัวที่ส่งบุตรไปเรียนนอกพื้นที่หมู่บ้าน แต่ทั้งนี้การลงทุนกาเกษตรบ้านยะดูจะต้องจ่ายค่าบริการขนส่งเพิ่มเติมจากปัญหาการคมนาคมถนนลูกรังที่ไม่สะดวกในดังเช่นการจ่ายค่าจ้างขนข้าวโพดในราคากระสอบละสิบบาท หรือครั้งละประมาณ 1,000-2,000 บาท ต่อการนำสินค้าเกษตรไปขายในแต่ละครั้ง..และเมื่อชาวบ้านยะดูประสบภาวะเงินขาดมือ พวกเขาจะใช้วิธีระดมเงินในการกู้ยืมจากกองทุนหมู่บ้านและมูลนิธิหุ้เงา หรืออาจหยิบยืมจากเพื่อนบ้านและบุคคลผู้มีฐานะในหมู่บ้าน โดยอัตราหนี้สินของแต่ละครัวเรือนอยู่ประมาณที่ 2,000-10,000 บาทต่อปี...ฉะนั้นจากระบบรายรับรายจ่ายของบ้านยะดูข้างต้น จึงสามารถกล่าวได้ว่าสภาพเศรษฐกิจของบ้านยะดูนั้น เป็นลักษณะการดำเนินชีวิตหาเงินเลี้ยงชีพแบบวันต่อวัน เหมือนดังคำพูด “จะบ่วย” หนึ่งในสมาชิกบ้านยะดู สะท้อนเรื่องค่าใช้จ่ายในการกินอยู่ในแต่ละวันของเขาว่า “เงินที่หาได้...บ่พอกิน... ค่านี๊กะ... ค่าขนนลูก ค่า...

ซื้อกิน..ซื้อกิน..หาได้วันหนึ่ง...หมดไป..หมดไป ก็หาใหม่ เก็บหน่อขายนิกะ หางานรับจ้างไปได้ ก็กิน...ก็กิน...น้ำพริกอย่างเดียว”

ส่วนโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจหรือระบบสาธารณูปโภคของบ้านยะดูนั้น การคมนาคมและการสื่อสาร ชาวบ้านยะดูจะใช้ถนนเส้นทางเข้าสู่ตัวเมืองหลักอันมีระยะทางประมาณ 26 กิโลเมตร แบ่งเป็นถนนลาดยางจากตัวเมืองถึงปากทางเข้าน้ำตก 17 กิโลเมตร และต่อโดยถนนลูกรังถึงบ้านยะดู 4 กิโลเมตร ทั้งนี้บ้านยะดูยังมีเส้นทางเดินป่าและทิวไร่ข้างอีกหนึ่งเส้นทาง ซึ่งมีจุดเริ่มต้นจากหมู่บ้านกระเหรี่ยงติดน้ำตกทางทิศเหนือ อันมีระยะทาง 7 กิโลเมตรและใช้ระยะเวลาเดินเท้าหรือนั่งช้างประมาณ 2 ชั่วโมง ส่วนระบบการสื่อสารนั้น ชาวบ้านยะดูส่วนใหญ่มีโทรศัพท์มือถือใช้มากกว่าร้อยละ 50 ของครัวเรือนทั้งหมด โดยบ้านยะดูสามารถรับสัญญาณโทรศัพท์มือถือได้ทั้งระบบ GSM, DTAC และ TRUE การใช้งานโทรศัพท์ส่วนใหญ่เป็นการพูดคุยกันระหว่างญาติพี่น้อง และใช้รับสายประสานงานติดต่อเรื่องนักท่องเที่ยวเข้าพัก ทั้งนี้อาจมีการเปิดฟังชั่นพิเศษรับสัญญาณโทรทัศน์เมื่อพลังงานไฟฟ้าหมด

ด้านไฟฟ้า ปัจจุบันบ้านยะดูมีไฟฟ้าใช้จากระบบโซลาร์เซลล์ทุกหลังคา โดยโครงการจัดตั้งระบบผลิตไฟฟ้าเข้ามาติดตั้งให้กับชาวบ้านเมื่อปี พ.ศ. 2549 ชาวบ้านเรียกกันว่า “โซลาร์เซลล์ทักษิณ” โดยกระแสไฟฟ้าจากระบบโซลาร์เซลล์นั้นชาวบ้านจะใช้เป็นพลังงานในการให้ความสว่าง ใช้เปิดโทรทัศน์ เครื่องเล่นดีวีดีและเครื่องเสียงในยามค่ำช่วงเวลาพักผ่อนหลังจากการทำงานในภาคเช้า ซึ่งพลังงานไฟฟ้าโซลาร์เซลล์แต่บ้านจะหมดพลังงานไฟฟ้าในเวลาประมาณ 21.00 น. ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพอากาศว่าวันนั้นมีแสงอาทิตย์มากน้อยเพียงใด แต่ในปัจจุบันในบางบ้านประมาณ 1-3 หลังคาเรือน ระบบโซลาร์เซลล์ไม่สามารถใช้งานและไม่สามารถซ่อมแซมได้เพราะไม่มีหน่วยงานภาครัฐรองรับการซ่อมบำรุง บ้านดังกล่าวจึงกลับไปอาศัยแสงไฟจากกองไฟและแสงเทียนดั้งเดิม ส่วนด้านประปา ใช้ระบบน้ำประปาภูเขาซึ่งมีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์มาจากห้วยหมากเกลี้ยงบรรจูลงถังกักเก็บน้ำบริเวณหน้าศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวงบ้านยะดูหรือโรงเรียนที่ชาวบ้านเรียกกัน กระจายให้สมาชิกแต่บ้านได้ใช้อุปโภคบริโภค การบริการด้านการค้า มีร้านขายของชำจำนวน 1 ร้าน โดยการซื้อสินค้าจากตัวเมืองเชียงรายดำเนินการจำหน่าย ขน อาหารแห้ง เครื่องปรุง เครื่องดื่ม เบียร์และสุราให้แก่ชาวบ้านและนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ในช่วงเช้าเวลา 08.00 น. และช่วงเย็นเวลา 17.00 น. ของทุกวัน มีรถมอเตอร์ไซด์พ่อค้าคนเมือง(ลาหู่หมายถึงคนไทยภาคเหนือ)และพ่อค้าชาวอาข่าขึ้นมารับบริการขายอาหารสดและอาหารสำเร็จ เช่น เนื้อหมู เนื้อปลา ผักสดตามฤดูกาล และขนนต่างๆ บางวันของแต่ละช่วงอาทิตย์ อาจมีพ่อค้าชาวไทยจากถิ่นต่างๆและเวียน เข้ามาแลกเปลี่ยนซื้อสินค้าแก่ชาวบ้านยะดู ไม่ว่าจะเป็น ถังพลาสติก ผลไม้ ไข่ หอมแดง กระเทียม และรวมไปถึง

สินค้าขนานใหญ่อย่างเช่น ตู้ หรือ ที่นอน หรือแม้กระทั่งการเสนอขายประกันชีวิตจากตัวแทนต่างๆ ซึ่งสินค้าที่นอกเหนือจากการบริการการค้าในหมู่บ้านข้างต้นแล้วชาวลาหู่จะเข้าไปซื้อในตลาดตัวเมืองเชียงราย

การเข้าถึงและรับบริการจากภาครัฐของบ้านยะคูนั้น แบ่งเป็นด้านการศึกษาและด้านสาธารณสุขดังนี้ ด้านการศึกษา บุตรหลานชาวบ้านยะคูนส่วนใหญ่เรียนหนังสือ ณ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวง ซึ่งสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในบริเวณหมู่บ้านยะคูนที่จัดสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2540 เปิดสอนในระดับชั้นประถมศึกษาและให้บริการการศึกษานอกโรงเรียนในระดับผู้ใหญ่ โดยมีครูการศึกษานอนโรงเรียนดำเนินการสอนทุกระดับชั้นจำนวนเพียง 1 ท่าน และเมื่อสำเร็จการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 ชาวบ้านยะคูนนิยมให้ลูกหลานไปทำงานรับจ้างในเมืองหรือให้ออกมาช่วยพ่อแม่ทำงานพร้อมกับเรียนการศึกษานอกโรงเรียนในวันเสาร์อาทิตย์ ถึงอย่างไรมีนักเรียนจำนวน 6 คน ที่พ่อแม่ส่งเสริมให้เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาและระดับอาชีวศึกษา แบ่งเป็นระดับมัธยมต้นจำนวน 3 คน ระดับมัธยมปลายโรงเรียนจำนวน 1 คน สุดท้ายคือระดับอาชีวศึกษาชั้นปีที่ 3 จำนวน 2 คน ที่จัดได้ว่าเป็นสมาชิกในหมู่บ้านยะคูนที่มีระดับการศึกษาสูงสุดในปัจจุบัน ส่วนระดับการศึกษาของผู้ใหญ่ในหมู่บ้านนั้นเป็นผู้ไม่ได้รับการศึกษาจำนวน 93 คน จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 24 คน จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 6 คน จบการศึกษาระดับมัธยมปลาย จำนวน 2 คน และกำลังศึกษาการศึกษาผู้ใหญ่นอกระบบการศึกษานอกโรงเรียนสายอาชีพจำนวน 40 คน(ทั้งนี้วัยผู้ใหญ่ที่ได้รับการศึกษามีทักษะการใช้ภาษาไทยในระดับพอใช้คือพออ่านออกและเขียนหนังสือได้บ้างจนถึงระดับพออ่านหนังสือได้บ้างแต่มีอาจเขียนผสมคำได้ก็มี

ด้านสาธารณสุข สถานพยาบาลอยู่ใกล้ที่สุดคือ สถานีอนามัยบ้านห้วยแม่ซ้ายอยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 6.5 กิโลเมตร แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่นิยมเดินทางเข้าตัวเมืองเชียงรายเพื่อรับบริการ ณ โรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์ เพราะเนื่องจากมีบริการทางการแพทย์ที่ทันสมัยมากกว่า และสามารถใช้บริการบัตรประกันสุขภาพได้ด้วยเช่นกัน แต่อย่างไรก็ตามการรับการรักษาในระบบสาธารณสุขของรัฐชาวบ้านมักเลือกใช้บริการเมื่อมีอาการเจ็บป่วยขั้นรุนแรงหรือได้รับอุบัติเหตุหนักเท่านั้น เมื่อสมาชิกภายในหมู่บ้านมีอาการเจ็บป่วยพวกเขาดำเนินการรักษาตนเองตามวิถีลาหู่ไม่ว่าจะเป็น ใช้ยาสมุนไพร นวดดึงผิวหนังบรรเทาความเจ็บปวด เป่าคาถา หรือรักษาทางจิตวิญญาณจากผู้นำทางศาสนา ดังคำบอกกล่าวของหญิงสาววัยกลางคน หนึ่งในสมาชิกของหมู่บ้านพูดคุยกับผู้ศึกษาเมื่อครั้งไปเยี่ยมไข้ถึงสาเหตุไม่ไปโรงพยาบาลเมื่อยามเจ็บไข้ของชาวลาหู่ **“คนลาหู่ มันจึงเป็นจะอิ้หนา ไม่สบายที่เขาก่อนนอน...นอนอยู่บ้าน แบบอิ้ๆ บไปหาหมอกัน ตอนนั้นลูกชายที่**

รถเครื่องคว่ำมือบวม แม่พี่ก็เอายาสมุนไพรอย่างลาหู่ ตำ ๆ แปะมือ ฟัน ๆ มันก็หายของมันเป็นคนเดียว บิได้ไปหาหมอเอา

ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ในส่วนของการปกครองสถานะบ้านยะคูนั้นเป็นหมู่บ้านบริวารที่ขึ้นอยู่กับปกครองระดับหมู่บ้าน โดยการส่งผู้นำที่ได้รับการคัดเลือกจากชุมชนเป็นตัวแทนในการปกครองหมู่บ้านในตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านนั่นเอง แต่ถึงกระนั้นระบบการปกครองภายในบ้านยะคูนี้อาศัยอยู่กับการดูแลของผู้นำที่ได้รับการคัดเลือกจากชาวบ้านในลักษณะที่มีสัมพันธ์กับระบบนับถือผู้อาวุโสและการรับรู้ของคนในชุมชนเป็นหลัก ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์การตัดสินใจการตัดสินการทำผิดกฎหมู่บ้านและละเมิดเรื่องศีลธรรม ไม่ว่าจะเป็นการทะเลาะวิวาท ระหว่างชาวบ้าน โดยกันเอง หรือเป็นเรื่องราวระหว่างผู้เฒ่าอย่างเช่นกรณีลักลอบเล่นขี้ ผู้นำจะต้องเรียกคู่อริมาชี้แจง พร้อมเรียกประชุมให้ชาวบ้านทั้งหมดหมู่บ้านมารับฟังและรับทราบเหตุการณ์ เมื่อคู่อริชี้แจงเสร็จผู้นำก็จะขอความเห็นคิดเห็นจากชาวบ้านโดยยึดข้อคิดเห็นของผู้อาวุโสเป็นหลัก หลังจากนั้นผู้นำจึงตัดสินใจซึ่งคู่อริก็ยอมรับการตัดสินใจอย่างโดยดี ทั้งนี้ระบบความสัมพันธ์ในชุมชนยังสัมพันธ์กับฐานะทางเศรษฐกิจอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากกรณีการเลือกผู้นำหมู่บ้านคนปัจจุบันที่เป็นหนึ่งในกลุ่มผู้มีรายได้อधिकที่สุดในหมู่บ้าน บนการให้เหตุของชาวบ้านตามคำกล่าวของอดีตผู้นำหมู่บ้าน “อูแล” ที่ว่า “เป็นผู้นำสมัยนี้ ต้องไปนั้น ไปนี้ ขับรถเครื่องไปประชุมที่นั่น ประชุมนี้ จ่ายค่าน้ำมันและ ใช้เงินเยอะมาก ต้องเป็นคนมีตังค์ มันถึงจะอยู่ได้ ไม่มีเงินแบบเขาเป็นไม่ได้”

แต่ถึงอย่างไรภายใต้ความสัมพันธ์ในชุมชนทั้งหมด ชาวบ้านยะคูนี้อาจให้ความสำคัญกับเครือญาติของตนเป็นหลัก ดังจะเห็นได้จากกรณี การอนุญาตให้เฉพาะญาติพี่น้องของตนเท่านั้นที่สามารถเข้าไปขายของที่ระลึกเมื่อมีแขกเข้าพักบ้าน ทั้งนี้บ้านยะคูนี้อาศัยตระกูลเครือญาติกันทั้งหมด 7ตระกูล ได้แก่ ตระกูลจะเตาะ ตระกูลจะก่อ ตระกูลจะกำ ตระกูลจะบุ ตระกูลจะหมาะ ตระกูลจะปอ และตระกูลอุปา

วัฒนธรรมประเพณีในหมู่บ้านยะคูนี้นั้น เป็นการดำเนินไปตามวิถีการทำไร่และความเชื่อพิธีกรรมทางศาสนาตลอดทั้งปี ไม่ว่าจะเป็นประเพณีกินวอช่วงต้นปี ประเพณีก่อกองทรายและทำศาลาปลูกข้าวในช่วงเดือนเมษายนก่อนลงมือทำไร่ และประเพณีการเลี้ยงข้าวใหม่หลังช่วงเวลาเก็บเกี่ยวในเดือนตุลาคม โดยเฉพาะประเพณี “กินวอ” ถือว่าประเพณีอันโดดเด่นที่สุดและเป็นเอกลักษณ์ของชาวลาคูเมื่อเอ่ยถึง หรืออาจเรียกเป็นคำที่ชาวบ้านยะคูนี้อีกสื่อบุคคลภายนอกเข้าใจว่า “ปีใหม่ลาคู” ประเพณี “กินวอ” เป็นพิธีเลี้ยงฉลองการขึ้นศักราชใหม่ของชาวลาคูที่จัดขึ้นในช่วงเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์หรือช่วงเวลาเดียวกันกับเทศกาลตรุษจีน โดยชาวบ้านจะร่วมกันปักและประดับ “ต้นวอ” ณ บริเวณกลางหมู่บ้าน พร้อมเอาเอาเครื่องเส้นไหว้และ “ข้าวบูก” มาวางไว้เพื่อบูชาเทพเจ้า “อ้อซา” หลังจากนั้นจึงเป็นช่วงเวลาแห่งความสนุกสนาน ฆ่าหมู กินดื่ม เลี้ยงฉลองญาติ

มิตร สมาชิกในหมู่บ้านรวมถึงแขกบ้านผู้มาเยือน และเต็นท์จะล้อมรอบ “ต้นวอ” เปิดเพลงเดินรำหรือร้องเพลงตลอดคืนทั้งคืน รวมระยะเวลาแห่งการเลี้ยงฉลองทั้งหมดประมาณ 10-17 วัน นอกจากนั้น ประเพณี “กินวอ” ยังถือว่าเป็นช่วงโอกาสอันดี สร้างความทรงจำและมิตรภาพโดยการชักชวนเพื่อนที่รู้จัก บุคคลสำคัญหรือเจ้าหน้าที่ราชการ และนักท่องเที่ยวที่เคยแวะเวียนมาพักบ้านโฮมสเตย์ให้เข้าร่วมงานเกิดความประทับใจจนผันตัวเป็นแขกประจำกลับมาเที่ยวโฮมสเตย์ในช่วงเวลา “กินวอ” ของแต่ละปี

ความเชื่อ และ ศาสนาชาวบ้านยะดุมิความเชื่อในผี และสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ไม่ว่าจะเป็น การเคารพนับถือวิญญาณ ผีบ้านผีเรือน ผีปญ่า ผีเขา ผีน้ำ ทั้งนี้ความเชื่อดังกล่าวจะสัมพันธ์กับการรักษาอาการเจ็บป่วย โดยให้หมอผีเป็นผู้นำพิธีกรรมเลี้ยงผีเพื่อร้องขอภูตผีวิญญาณให้ตนหายจากอาการป่วย ทั้งนี้ความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษและภูตผีดังกล่าวมักจะเป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องดำเนิน ไปกับพิธีศาสนา ซึ่งถ้าถามชาวบ้านยะดุมิว่านับถือศาสนาอะไร คำตอบที่ได้รับคือ “นับถือศาสนาพุทธ” แต่วิถีการปฏิบัติและความเชื่อสำหรับชาวบ้านนั้นต่างกับศาสนาพุทธ สำหรับชาวบ้านยะดุมิแล้วศาสนาคือการนับถือเทพเจ้า “อ้อซา” เป็นเทพเจ้าสูงสุดให้ปกป้องรักษาให้ตนอยู่สุข ดังเช่นชาวลาหู่ผู้ทั่วไปที่มักประกอบพิธีทางศาสนาใน “หอแห่” ณ ช่วงเวลากลางคืนพร้อมเต็นท์ “จะคี” เพื่อบวงสรวงเทพเจ้าอ้อซาในวันศิว โดยมิ “โตโบ” เป็นผู้นำในการประกอบพิธี และถือศีลหยุดทำงานในวันขึ้น 15 ค่ำ ของทุกเดือน แต่สำหรับบ้านยะดุมิการประกอบพิธีไหว้พระเจ้าอ้อซาจะเป็นเพียงการจุดเทียนบูชา ณ แทนเทพเจ้าเฉพาะบ้านตน ไม่มีการประกอบพิธีร่วมกัน เนื่องจาก “โตโบ” มีปัญหาสุขภาพจิตไม่สามารถประกอบพิธีกรรมได้ “หอแห่” ประจำหมู่บ้านจึงถูกทิ้งร้าง ผุพังและรื้อถอนไปในที่สุดเมื่อสามปีที่ผ่านมา

ส่วนการเต้น “จะคี” จะปฏิบัติกันเฉพาะเทศกาลกินวอ(ปีใหม่ลาหู่) โดยการส่งตัวแทนแต่ละครัวเรือนมาเต้น รอบต้นวอก ณ บริเวณลานกลางหมู่บ้าน และเมื่อมีคฤหัสถ์ร้องขอตามความใคร่ดูของนักท่องเที่ยวเท่านั้น ชาวบ้านยะดุมิจึงจะรวบรวมเด็กเยาวชนภายในหมู่บ้านสวมชุดประจำเผ่าลาหู่จัดการแสดงเต้น “จะคี” เฉพาะกิจแสดงให้นักท่องเที่ยวชมและร่วมเต้นรอบกองไฟในยามค่ำคืนและเก็บค่าบริการครั้งละ 500 -1000 บาท จากมีคฤหัสถ์ เมื่อมีคฤหัสถ์อนุญาตจึงเปิดกล่องรับบริจาคเงินค่าทริปจากนักท่องเที่ยวและนำเงินรายได้ดังกล่าวจัดสรรแบ่งส่วนเป็นค่าตอบแทนแก่กลุ่มเด็กและชาวบ้านที่ร่วมแสดง เศษเงินเหลือถึงหักเข้ากองทุนเงินของหมู่บ้าน ส่วนการรักษาทางด้านจิตวิญญาณที่เป็นหน้าที่ของ “โตโบ” นั้น ชาวบ้านยะดุมิเลือกวิธีเดินทางไปสอบถามสาเหตุอาการเจ็บป่วยจาก “โตโบ” หมู่บ้านอื่นที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับในชาวลาหู่แดงแถบลุ่มน้ำกก และกลับมาเลี้ยงผีที่บ้านยะดุมิ โดยให้หมอผีในหมู่บ้านเป็นผู้ประกอบพิธี

จากบริบทชุมชนดังกล่าวนับได้ว่าบ้านยะคูเป็นทำเลทองของการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็น
ความเป็น “ชาวลานู” ที่ยังคงมีสภาพบ้านเรือนแบบดั้งเดิมตั้งอยู่ท่ามกลางธรรมชาติและป่าเขาบน
เส้นทางหลักการเดินป่าและทัวร์ข้างกระเหรี่ยงรวมมิตร อีกทั้งยังอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวทาง
ธรรมชาติที่ได้รับความนิยมเช่น แม่น้ำกนก น้ำตกห้วยแม่ซ่าย จุดชมวิวทะเลหมอกที่สวยงามที่สุดของ
อำเภอเมือง และแม้ว่าการเปิดบริการโฮมสเตย์จะเป็นรายได้เสริมของชาวบ้านยะคูก็ตาม แต่ด้วย
เสน่ห์ด้านการท่องเที่ยวดังกล่าวบ้านยะคูจึงมีพลังดึงดูดนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาพักเที่ยวชมเป็น
จำนวนหนึ่งเกือบทุกวัน ในแต่ละสัปดาห์ จนการท่องเที่ยวได้กลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของ
ชาวบ้านไปแล้ว ดังจะสังเกตได้จากประวัติของชุมชนที่มีเงื่อนไขทางการท่องเที่ยวเข้ามาเปลี่ยน
ชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจะเสนอในหัวข้อถัดไป

2.4.2 ประวัติชุมชน-ประวัติท่องเที่ยวบ้านยะคู

1)บุกเบิกพื้นที่และตั้งถิ่นฐาน

ประวัติการตั้งถิ่นของหมู่บ้านยะคูเริ่มขึ้นเมื่อประมาณ 40 กว่าปีก่อนหรือประมาณปี
พ.ศ. 2507 อันมีจุดเริ่มต้นจากกลุ่มชาวลานูจำนวน 5 ครอบครัว ตัดสินเลือกเดินทางเคลื่อนย้าย
ร่วมกับชาวเขากลุ่มอื่นๆ ในการหลบหลีกหนีภัยอำนาจทหารจีนคณะชาติจากคอยแม่สลอง และ
เลือกตั้งถิ่นฐาน ณ บริเวณผืนป่าดอยยาว เขตอำเภอเมืองเชียงราย ให้เป็นพื้นที่ตั้งถิ่นฐานแห่งแรก

การอยู่ร่วมกันระหว่างชาวลานู ชาวเมี่ยน ชาวกระเหรี่ยง และคนเมือง ในครั้งนั้นน่าจะ
สงบสุข เพราะพื้นที่การตั้งหมู่บ้านช่างห่างไกลจากการถูกรุกรานของทหารจีนคณะชาติ อีกทั้งยังมี
ผืนป่าขนาดใหญ่ที่เพียงพอต่อการหมุนเวียนทำไร่ แต่เมื่อเวลา 5 ปีผ่านไป “จะกุก” หนึ่งในสมาชิก
ชาวลานู ก็ได้ก่อเหตุฆ่าสองคนผิวเมี่ยนคนเมืองที่อาศัยบริเวณน้ำตก ทำให้กลุ่มชาวลานูทั้ง 5
ครอบครัวนั้น ถูกมองจากคนเมืองพื้นราบว่าพวกเขาเป็นกลุ่มชนเผ่าที่โหดร้ายและใจอำมหิต ดังเช่น
คำพูด “พ่อจัน” คนเมืองบ้านพื้นราบที่ให้ความเห็นต่อเหตุการณ์คนเมืองถูกฆ่าเมื่อครั้งนั้นว่า **“มัน
ตั้งเป็นของหมู่เขาจะอ้(มันก็เป็นลักษณะนิสัยของพวกเขา) ขี้สวก (โหดร้าย) ผิดกันก็ยะกัน(ทะเลาะ
ก็ทำร้ายกัน) ขนาน(แม่แต่)ตอนนั้นหมู่เดียวกัน หมู่เขา(พวกเขา)ก็ยิงขา(กัน)เลย”** เพราะฉะนั้นด้วย
การถูกมองเชิงลบบนการก่อเหตุดังกล่าวจึงส่งผลให้ห้าครอบครัวชาวลานู ต้องแยกกลุ่มหลบหนี
ผู้คนและเลือกตั้งถิ่นฐานเข้าไปเขตป่าลึกมากขึ้นกว่าเดิม

ด้วย “ยะคู” หนึ่งในสมาชิกชาวลานู 5 ครอบครัว ได้ตัดสินใจเลือกพื้นที่ตั้งหมู่บ้านปัจจุบัน
เป็นที่ลึกลับและเป็นที่ทำกินสำหรับครอบครัวตน บนการมีหลักการเลือกที่ตั้ง ตามคำเล่าของพ่อ
ยะคูถึงความเหมาะสมของพื้นที่แห่งนี้ว่า **“ที่นั่นคนหนัก(คนมีจำนวนมาก) ตะนี้(ตรงนี้)ไม่มีคน
และน้ำก็มี มีสองฟากนี้เนื้อ น้ำก็ตักง่าย ตะก่อนๆ(เมื่อก่อน)ตักเอา เบอะเอา(แบกโดยหลัง)
นอกจากนั้นก็ มีป่าแก่ป่าใหญ่กะ(กับ)ไม้ใหญ่ ปูนก็มี น้ำก็มี”** เมื่อเหตุการณ์ร้ายสงบลง หลังจากนั้น

อีกไม่นานทั้ง 4 ครอบครัวที่แตกแยกกันก็กลับตามมาสมทบกับยะดู และรวมตัวช่วยการบุกเบิกพื้นที่ทำกินกันอีกครั้ง จนกลายเป็นกลุ่มบ้านขนาดเล็กประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 5 หลังคาเรือน ที่ถูกคนเมืองพื้นราบเรียกว่ากลุ่มบ้านยะดูในสมัยนั้นว่า “หมู่(พวก)บ้านมุเซอ”

สภาพแวดล้อมของหมู่บ้านยะดูในตอนนั้น ถึงแม้ว่าจะอยู่เขตพื้นที่ป่าลึก แต่ก็มิได้มีต้นไม้หนาทึบเหมือนป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ เพราะการตั้งถิ่นฐาน ณ ช่วงเวลา ดังกล่าว อยู่ในยุคสัมปทานป่าไม้ ภูเขาจึงเต็มไปด้วยต้นไม้ และไม้ยืนต้นบางชนิดที่อุตสาหกรรมป่าไม้ไม่ต้องการ พื้นที่ค่อยๆ เต็มไปโดยภาพชาวกระเหรี่ยงที่ช้างรับจ้างลากซุงขึ้นลง ไปมา การบุกเบิกที่ทำกินในยุคนั้น จึงไม่ใช่เรื่องยุ่งยากสำหรับชาวลาหู่ เพราะการทำสัมปทานป่าไม้ได้เบิกหน้าดินให้กับพวกเขาแล้ว พวกเขาจึงมีพื้นที่ทำกินที่สามารถทำไร่หมุนเวียนในการปลูกข้าว และปลูกพริกขาย

การดำเนินชีวิตในแต่ละวันของของชาวลาหู่บ้านยะดู ณ ช่วงเวลานั้น ชีวิตประจำวันของพวกเขาจึงดำเนินหมุนเวียนไปกับการทำไร่ข้าว ปลูกพริก ทำสวนฝิ่น พร้อมกับล่าสัตว์ และหาของป่า เป็นหลัก ดังคำบอกเล่าของ “พ่อยะดู” ถึงการงานของตนเองและพวกพ้องชาวลาหู่ 5 หลังคาเรือน ณ ช่วงนั้นว่า “ทำไร่(ข้าว) ทำสวนพริกนี่กะ และก็หมู่เฮาก็ทำสวนฝิ่นนี่กะและก็กินยาฝิ่น ตอนนั้นกินกันทุกคน ตอนนั้นบ่(ไม่)ขาย กินอย่างเดียว ปลูกสูบคนเดียว ทำขายบ่มีคนเดียว ส่วนพริกไปขายในเมือง กิโล4-5บาท หากินคนเดียว เหาของป่า กินกล้วยก็หากินคนเดียว หวายก็มีเยอะเยอะ ไปยิงนก ยิ่งไก่ ปืนปืนแก๊ปนี่กะไปยิง”

ฉะนั้นการใช้เวลาส่วนใหญ่จึงอยู่กับผืนไร่มากกว่าบ้าน พื้นที่ “บ้าน” ของชาวลาหู่ในช่วงเวลานั้น จึงเป็นเพียงที่เก็บของ ผลผลิตทางการเกษตร และพื้นที่พักผ่อน หยุดงาน ในช่วงวันสัปดาห์เท่านั้น ดังเช่นคำพูดของ “แม่เผ่านานะ” ที่ว่า “แต่ก่อนเราอยู่ไร่ปูน เอาหมู เอาไก่หยังไปเลี้ยง ไม่ค่อยได้อยู่บ้าน กลับมาแต่ตอนวันสัปดาห์” ทั้งนี้รูปแบบตัวบ้านในสมัยนั้นก็มีลักษณะเป็นบ้านกระท่อมไม้ไผ่มุงหญ้าคาที่ไม่ต่างจากปัจจุบันมากนัก มีแต่ความสูงของบ้านที่สมัยอดีตจะเตี้ยกว่าเท่านั้นเอง ดังคำอธิบายของ “อูแล” ถึงรูปแบบบ้านสมัยอดีตนั้นว่า “บ้านสมัยก่อน(ในอดีต)ก็เป็นแบบนี้ (ชี้ “บ้านจะจอน” บ้านที่ฐานยากจนที่สุดในหมู่บ้านให้ดู) ใช้ไม้ไผ่สร้าง มุงคา เสยยาวมาถึงพื้นแบบนี้เอาไว้กันหนาวตะก้อ สูงก็แค่เลยหัวไปนิดหน่อย บ่เดียว(ปัจจุบัน)สร้างบ้านกันสูง..เอาไว้ผูกข้าวโพด” ส่วนการแต่งตัวนั้นก็สวมใส่แต่ชุดประจำเผ่าลาหู่ซึ่ง “แม่นาอู” พูดว่า “บ้านตอนแรก..แม่เขาก็ใส่เสื้อผ้าลาหู่เก่า(ชุดดั้งเดิม)..ทอเองทำเอง ปีไหนมีสักชุดสองชุดใส่ตลอดปี ตอนนั้นทุกซ์..หนาว..เสื้อยืดเสื้อหนาวแบบนี้ไม้ใส่ไม้ห่ม ตูบเอาต้นไม้มาห่มกันเอา อย่างที่เป็นปุ่นร่องซ้างบ่เดียว(ในปัจจุบัน)”

ทั้งนี้ในช่วงเวลาดังกล่าว ในด้านการติดต่อกับบุคคลภายนอกของ “กลุ่มบ้านมุเซอ” แห่งนี้ ก็คือการปฏิสัมพันธ์ค้าขายพริกกับพ่อค้าคนเมืองนั่นเอง ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นผู้ชายชาวลาหู่ รับหน้าที่เป็นคนพูดต่อราคากับพ่อค้าเสียมากกว่า ส่วนผู้หญิงนั้นยังขี้อายและกลัวที่จะพบปะผู้คน เมื่อคนเมืองเดินเข้ามาในหมู่บ้าน ผู้หญิงก็จะรีบวิ่งหลบเข้าไปในบ้าน เนื่องจากความหวาดกลัวอันเป็นผลจากเหตุการณ์ฆ่าชิงทรัพย์ระหว่างคนเมืองและชาวลาหู่จนกลายเป็นข่าวลือที่ว่า **“คนเมืองนั้นโหดร้าย ถึงขั้นฆ่าบาดคอเอาตัวพ่อค้าขายพริกลาหู่ไป”**

2) ยุคแรกเริ่มรับนักท่องเที่ยวประจำปี

หลังจากการตั้งถิ่นฐานประมาณ 10 ปี หรือประมาณ พ.ศ. 2517 ลูกหลานชาวลาหู่บ้าน 5 หลัง ก็เริ่มแต่งงานกับลาหู่บ้านอื่น ทำให้ชุมชนบ้านยะดูแห่งนี้ มีจำนวนเพิ่มขึ้น 10 กว่าหลัง พร้อมๆกับการก่อตั้งขึ้นของธุรกิจทัวร์ป่าในจังหวัดเชียงใหม่ อันมีรูปแบบการท่องเที่ยว เป็นการผจญภัย ล่องแพ เดินป่า และนอนบ้านชาวเขา ซึ่งการท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่านี้ ได้รับความนิยมา จากกลุ่มนักท่องเที่ยววัยรุ่นต่างชาติเป็นอย่างมาก จนส่งผลทำให้เกิดการขยายตัวมาจากพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่มาถึงพื้นที่แม่ฮ่องสอนจังหวัดเชียงราย หมู่บ้านชาวเขาบริเวณริมแม่น้ำกกจึงถูกเปิดพื้นที่ต้อนรับคนแปลกหน้า ที่นอกเหนือจากพ่อค้าพริก นั่นก็คือ ไกด์ป่าพร้อมกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ(ฝรั่ง) ที่ชื่นชอบการผจญภัย ค้นหาความจริงแท้จากชาวเขาที่อยู่ห่างไกล และหลงใหลผืน ซึ่งช่วงนั่นเองที่เริ่มมีข่าวลือเกี่ยวกับหมู่บ้านชาวเขาที่รับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติหรือฝรั่งเข้าพักในบ้านว่า **“บ้านนั้นนะ ฝรั่งเข้ามานอน ตื่นมาตอนเช้าเจ้าของบ้านก็ร้องเสียงดังแบบเจ็บปวดก็เพราะว่าฝรั่งที่มานอนเมื่อคืนควักแกนตาไปแล้ว บางคนก็ว่าฝรั่งนี้น่ากลัววะ ถ้ามานอนบ้านมันจะทำให้สลับและก็จับคนคอยนี้ไปดองในขวด”** ฝรั่งหรือนักท่องเที่ยวในสมัยนั้นจึงเป็นบุคคลต้องห้ามและน่ากลัวสำหรับบ้านยะดูด้วย

ความคลั่งคลั่งของทัวร์ป่าในสมัยนั้นได้เริ่มต้นขึ้น ณ “บ้านกระเหรียงรวมใจ”³ หมู่บ้านชาวกระเหรียงติดแม่น้ำกก ที่อยู่ไม่ไกลจากบ้านยะดูไปทางทิศใต้ประมาณ 7 กิโลเมตร แต่ด้วยการไม่สามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นได้เกือบหมด และเมื่อทุกหลังคาเรือนหมู่บ้านกระเหรียงรวมใจมีฝรั่งนอนเต็มทั้งหมด จึงเป็นเหตุที่มา ให้ “บ้านจะพะ” ที่ตั้งเป็นหลังแรกติดทางเดินไป “บ้านรวมใจ” ได้รับการติดต่อจากไกด์ป่าให้ฝรั่งเข้านอนเป็นหลังแรกของหมู่บ้านยะดู ซึ่ง “จะพะ” ได้พูดถึงวิธีการเข้ามาของนักท่องเที่ยวในครั้งนั้นว่า **“เขาก็เดินเข้ามาของเขาแบบนี้ มีฝรั่งเดินมาโดยกัน (เดินตามกัน) และก็บอกว่านอนคืนนี้”**

³ “บ้านกระเหรียงรวมใจ” นามสมมติหมู่บ้านชาวกระเหรียง แหล่งท่องเที่ยวปางช้างที่สำคัญของจังหวัดเชียงราย อีกทั้งยังเป็นท่าเรือแม่น้ำกกซึ่งเป็นจุดรวมตัวของนักท่องเที่ยวทัวร์ป่า ก่อนกระจายตัวไปตามหมู่บ้านชาวเขาต่างๆ ในบริเวณแม่น้ำกก

“จะพะ” หมู่ม้วยกลางคนแห่งบ้านยะดู ณ ช่วงนั้น ยังหลงใหลเสน่ห์การเสพยาฝิ่นและ ไม่คิดเกรงกลัวต่อข่าวลือเรื่องฝรั่ง และเมื่อไค้ป่าคนแรกเสนอขอเช่าพักบ้าน “จะพะ” จึงยินดีตอบ รับนักท่องเที่ยวฝรั่งทันที ทั้งนี้ก็เพื่อแลกกับการได้สูบฝิ่น และมีรายได้จากพนุนหรืออดยาฝิ่นให้ นักท่องเที่ยวพร้อมกับ ได้รับค่าตอบแทนจากไค้ป่าคืนละสิบบาทต่อนักท่องเที่ยวหนึ่งคน ส่วน สมาชิกชาวลาหู่บ้านยะดูบ้านอื่นก็ยังหวาดกลัวการเข้ามาเยือนของฝรั่งอยู่ ดังเรื่องแม่ “จาโอโบ” เล่า ให้ลูกชายฟังถึงประสบการณ์ของแม่ในสมัยนั้นว่า **“แม่เฮาบอกว่า ตอนนั้นเห็นฝรั่งมากี่วังหนี่ วังหนี่หลบในบ้าน กลัว...กลัวฝรั่ง กลัวมันจับไปดอง”**

ประมาณปี พ.ศ. 2518 “บ้านกะเหรี่ยงรวมใจ” ก็เริ่มเปิดปางช้าง และนำช้างของตนมา ให้บริการนักท่องเที่ยวนั่งแทนการรับจ้างลากซุง เนื่องจากสัมปทานป่าไม้ที่ยุติลง พร้อมๆกับการเข้า ของกรมป่าไม้ที่ประกาศพื้นที่เขตป่าสงวน ช่วงนั้นเองการท่องเที่ยวทัวร์ป่าในบริเวณลุ่มน้ำกก ได้รับความนิยมนำขึ้นเพราะมีทางเลือกในการผจญภัยอย่างเช่นการนั่งช้าง ชาวกะเหรี่ยงจึงเริ่ม บุกเบิกสร้างทางเดินช้าง โดยมีเป้าหมายการเดินทางของทัวร์ช้าง คือ บ้านยะดู การได้รับความนิยมน ของทัวร์ช้างบ้านกะเหรี่ยงรวมใจดังกล่าว จึงทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเยือนบ้านยะดูเพิ่มขึ้น มากอย่างรวดเร็ว ส่วน “บ้านจะพะ” หลังเดิมก็ได้รับการติดต่อจากทัวร์ช้างบ้านกะเหรี่ยงรวมใจอีก ครั้ง ให้สร้างที่จอดช้าง และเมื่อสมาชิกบ้านยะดูบ้านอื่นเห็นว่าการสร้างที่จอดช้างสร้าง ผลประโยชน์เพิ่มเงินให้แก่ตน บ้านชาวลาหู่ยะดูอีกสามหลังได้แก่ “บ้านจะอ้อ” “บ้านจะอู๋” และ “บ้านอู๋แล” จึงเริ่มลงมือสร้างที่จอดช้างพร้อมรับแขกแบบ “จะพะ”

ช่วงเวลานี้เองจึงถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการรับนักท่องเที่ยวเข้ามาอนในพื้นที่บ้าน บ้านของชาวลาหู่ยะดูจึงถูกเปิดผ่านการสร้างสัมพันธจากไค้ป่า เพื่อให้คนแปลกหน้าอย่างเช่น นักท่องเที่ยวฝรั่ง เข้ามาใช้ส่วนห้องโถง ให้เป็นที่สำหรับสูบฝิ่นและนอนพักในเวลาค่ำคืน ดังคำพูด ของ “จะพะ” ที่เราถึงบ้านของตนในช่วงนั้นว่า **“ในบ้านนะ ฝรั่งนอนเต็ม... นอนสูบ...ฝิ่น นักท่องเที่ยวก็สูบ..ไค้ก็สูบ ลาหู่ก็สูบ นอนสูบ..เป็นขี้ยากันหมด...”** ส่วนบ้านกระท่อมไม้ไผ่แบบ ชาวลาหู่ ก็เริ่มมีการปรับปรุงยกพื้นใต้ถุน ให้สูงขึ้นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มาทัวร์ช้างเข้าพักใน ตัวบ้าน ส่วนเจ้าของบ้านอย่างเช่น “บ้านจะพะ” และบ้านอีกสามหลังที่เพิ่งเปิดรับนักท่องเที่ยว ก็มี การงานเพิ่มอีกเล็กน้อยหลังการกลับจากไร่ นั่นก็คือเจ้าของบ้านต้องมีหน้าที่หุงข้าวหนึ่งหม้อให้กับ ไค้ป่าและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพัก ดังที่ “จะอ้อ” บอกถึงหน้าที่ของตนในตอนนั้นว่า **“ฝรั่งนอน กับเฮานี้กะ เฮายะข้าวให้(หุงข้าวให้)นี้ะ แยกผักไค้เอามาให้อยู่ ข้าวนี้เฮายะ(ทำ)”** ส่วนการดูแล แยกก็เป็นหน้าที่ของไค้ป่าทั้งหมด

3) ยุครุ่งเรืองแขกเต็มบ้าน

ประมาณ พ.ศ. 2520-2522 จำนวนสมาชิกบ้านยะดูมีมากขึ้นถึง 20 กว่าหลังคา ชาวลาหู่บ้านยะดูเลือกที่จะถิ่นฐานอยู่ ณ สันคอยแห่งนี้อย่างถาวร ไม่เคลื่อนย้ายค้นหาพื้นที่ทำกินแหล่งใหม่ ดังวิถีชาวลาหู่ทั่วไปปฏิบัติกัน เหตุเพราะว่าปี พ.ศ. 2521 ฝนป่า ณ ที่อยู่อาศัยของบ้านยะดูถูกประกาศเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ รวมถึงชาวลาหู่บ้านยะดูก็เริ่มเห็นประโยชน์ด้านเศรษฐกิจของรับนักท่องเที่ยวฝรั่งพักในบ้าน ดัง “พี่จวน” ไกด์ป่าบ้านกระเหรี่ยงเล่าให้ฟังเมื่อเสนาห์ของบ้านรวมใจหมดลงเพราะมีไฟฟ้าใช้ นักท่องเที่ยวเริ่มเปลี่ยนที่นอนเป็นบ้านยะดู ซึ่งส่งผลทำให้พวกเขาไม่ย้ายถิ่นที่ทำกินอีกแล้วว่า “ถ้าพูดถึงหมู่บ้านนี้นะ ถ้าเราเข้าไปเป็น หมู่บ้านเขาก็จะย้ายหลบหนีเขา หลบย้ายจากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่ง พอบ้านรวมใจมีไฟฟ้าใช้ ฝรั่งเขาก็หนีขึ้นไปบ้านมุเซอ(บ้านยะดู) ฝรั่งก็หนักเข้าๆ(มากขึ้น) จากนั้นไปยะดูก็เริ่มมีแขกเต็มเกือบทุกหลังคาเรือนเลยนะ ที่นี้เขาก็ตั้งตัวได้ มัน(ชาวลาหู่บ้านยะดู)ก็เลยรับนักท่องเที่ยวได้ รายได้มันก็เพิ่มขึ้นมา มันก็เลยไม่ย้าย ”

จากบ้าน 3 หลังที่เริ่มรับแขก กลายเป็นเกือบทุกหลังคาเรือนต้อนรับแขกฝรั่งเข้าพัก เนื่องจากดินที่ปลูกพริกเริ่มเสื่อมคุณภาพไม่สามารถขายพริกดังเช่นเคย บวกกับข้อเสนอของ ไกด์ที่ให้ค่าตอบแทนแก่เจ้าของบ้าน 10- 20 บาทต่อแขกหนึ่งคนหนึ่งคืน แลกเปลี่ยนกับการขอแบ่งพื้นที่เตาไปปลูกเสื่อให้นักท่องเที่ยวนอนและการหุงข้าวให้แขกเท่านั้น และอาจมีรายได้เสริมจากการพันบูหรือยี่ผีให้นักท่องเที่ยวตามข้อเสนอของไกด์ประมาณม้วนละ 20 บาท จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักในบ้านยะดูเริ่มขยายตัวมากขึ้นบ้างคืนก็มีจำนวนมากถึงตั้ง 80-100 กว่าคน จนมีการถ่ายทอดภาพบรรยากาศในช่วงนั้น ว่า “มีฝรั่งเข้ามาพักที่บ้านยะดูทุกวัน บางวันถึงกับเต็มทุกบ้านนักท่องเที่ยวคนไหนมาช้าถึงกลับต้องกางเต็นท์นอน”

นับได้ว่าช่วงเวลานั้น ชาวลาหู่บ้านยะดูได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวทัวร์ป่ากันทั้งหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็น การนอนพักบ้านและสูบฝิ่นในเวลากลางคืน และเริ่มมีการใช้พื้นที่สาธารณะร่วมกับชาวบ้าน เช่น การเดินชมหรือถ่ายรูปชาวลาหู่ และมีการอาบน้ำในห้วยกลางหมู่บ้าน “ฝรั่งไม่ทำอะไร มาถ่ายรูปแล้วก็เดินอย่างเดียว ตอนนั้นยังไม่ห้องน้ำและ ฝรั่งนี่เหมือนกันนะ แก่แล้วแก่งเกงหมด สวยๆ ผู้ชายก็มี ผู้หญิงก็มี มูเซอไม่เคยเห็น ก็ไปนั่งดู เขาก็ไปนั่งดู เราไปนั่งดูเขาก็ไม่อาย เขาอาบก่อนแล้วฝรั่งไปอาบ ฝรั่งอาบก่อนเขาก็ไปอาบหลัง แต่ก่อนฝรั่งมาสองคู่สามคู่ มาหนัก(มาก)อยู่ สิบคนกะ เจ็ดแปดกะ คนอาบน้ำแบบนี้มันตึงแก๊สเต็มหมด ”⁴

⁴ สัมภาษณ์ จะอ้อ วันที่ 21 มีนาคม 2552

สำหรับชาวลาหู่ ณ ขณะนั้น ชีวิตในแต่ละวันของพวกเขาที่ยังคงมุ่งแต่การทำงานไปพื้นที่ไร้เป็นหลัก มีบ้างในบางวันที่ผู้ชายอาจถูกจ้างให้เป็นลูกหาบเดินขนของส่งไค้ป่าไปหมู่บ้านชาวเขาอื่น ส่วนตอนเย็นบ้างครอบครัวอาจต้องกลับมาหุงข้าวเพื่อไค้ป่า และช่วยไค้เตรียมอาหารในบางวัน หน้าที่ดูแลแขกเป็นของไค้ นั้ท่งที่ขั้วแทบไม่คู้กับเจ้าของบ้าน ชาวลาหู่บ้านยะคู้ก็เป็แต่เพียงเจ้าของบ้านที่ไร้ปากเสียงนั้เงียบและช่วยไค้ในบริเวณเตาไฟเท่านั้น ตั้เช้ามาก็ออกไปทำไร้ต่อไป ดังคำพูดของ “นาสอ” ที่เล่าถึงการดำเนินชีวิตของตนในตอนนั้นเมื่อบ้านของเธอรับนั้ท่งที่ขั้วว่า “ตอนนั้นที่เขามั้คู้ห้อย มั้นั้ท่งผ้า ดูแลนั้ท่งที่ขั้ว เตรียมบ้านกวาดบ้านแบบนี้ก็ไม่ได้ และแต่ก่อนอยู่กับพ่อ พ่อก็ให้เราไปทำไร้ทำสวน แต่ก่อนทำไร้ทำสวนทุกขั้วขนาด(มาก)ไม่มีเวลาอยู่บ้าน ตอนนั้นที่เขามั้รู้อะไร ปล่อยให้ไค้ทำ..ถ้ามันทำแบบตอนนี้นะ ที่เขาคงรวย...”

จะนั้นจากประโยคของ “นาสอ” นอกจากจะสะท้อนถึงชีวิตประจำวันของพวกเขาที่ยึดติดกับการทำไร้แล้ว คำพูดของเธอยังสะท้อนถึงการรับรู้ตัวตนและชาวลาหู่บ้านยะคู้ในสมัยนั้นยังไม่รู้เท่าทันถึงการเข้ามาของไค้ป่าและยังขาดซึ่งทักษะการต้อนรับนั้ท่งที่ขั้ว

ทั้งแม้แต่ในเรื่องของการขายของที่ระลึกหรือสินค้าชนเผ่า การดำเนินธุรกิจก็มีใช้ชาวลาหู่บ้านยะคู้แต่บุคคลภายนอกอย่างเช่นแม่ค้าชาวลัซอ ซึ่ง “ผู้นำหมู่บ้าน” ได้อธิบายภาพบรรยากาศถึงความคึกคักของการท่งที่ขั้ว ณ ครั้งนั้น พร้อมบอกกล่าวถึงสถานะชาวลาหู่บ้านยะคู้ตอนนั้นว่า พวกตนนั้นยังไม่รู้ถึงวิธีการค้าขายสินค้าชนเผ่าที่จะนำมาสู่รายได้ แต่พวกเขาก็ค่อยๆเรียนรู้และเริ่มลงมือขายเองคั้งนี้ “การขายของเริ่มขายแต่ตอนนั้น ตอนแรกๆชาวบ้านไม่กล้าขาย มีลัซอที่อยู่ค้อยข้าง เพราะว่าค้อยข้างฝรั่งไปเมินแล้ว(นานมาแล้ว) ก็เขามาอยู่ในบ้านนี้มาขายและให้เจ้าบ้านขายและแบ่งเปอร์เซินให้ชาวบ้าน อยู่ได้สัก(ประมาณ)ปี ได้เงินขนาด(จำนวนมาก) ฝรั่งนอนหลับหลังเขาไปขายทั้งหมด หลังหนึ่งนี้ได้สองสามพัน ตอนนั้นเจ้าบ้านก็รู้อยู่รู้ว่าได้ตั้งค้ เจ้าบ้านก็เลยทำขายคนเดียว ”

หลังจากนั้นประมาณปี พ.ศ. 2527 – 2529 ชาวลาหู่เริ่มเรียนรู้และลงมือดำเนินขายสินค้าบริการนั้ท่งที่ขั้วด้วยตัวพวกเขาเอง ตามภาพการบรรยาย “พ่อจัน” พ่อค้าคนเมืองที่ขั้วไปขายของกับชาวลาหู่บ้านยะคู้ในตอนนั้นว่า “หลังตอนนั้นสักเจ็ดแปดปี เขามาแ่อว(เที่ยว)บ้านพ่อ เขาก็ว่า ไม่ไปเที่ยวบ้านยะคู้จะไปดูฝรั่งมาลูนะ)บ่เดียว(เดี๋ยวนั้) เขารุกมาจากบ้านรวมใจขั้วมา ที่นี้พ่อก็ขั้วไปดูเห็นหมู่เขาต้้นตัวกัน พ่อก็เอาเอาน้ำขั้วน้ำขวด(น้ำอัดลม) เบียร์ โชดา ขนไปหมด เบียร์ก็ขวดน้อยๆ เอาไปขายเบียร์ลั้ท่งก่อน เอาเข้าๆ คนนั้น(ชาวลาหู่บ้านยะคู้)ก็ขาย คนนี้ขาย ขายกันหลายเจ้า ตะก้อฝรั่งมาบ่อย เขาก็ได้เงิน ”

นอกจากนั้นยังมีการเพิ่มการบริการนักท่องเที่ยว เช่น การบริการนวดหรือว่า “มาสะๆ” (เสียงเรียกทับศัพท์ภาษาอังกฤษคำว่า “massage” เพื่อออกเสียงตามนักท่องเที่ยวว่าต้องการบริการนวดใหม่) ส่วนเด็กและคนชรานั้นก็มีบริการพานักท่องเที่ยวไปชมสวนฝิ่น เหมือนดังคำพูดของ “จ้ออโบ” ที่บอกหน้าที่ในวัยเด็กเมื่อครั้งนั้น **“นักท่องเที่ยวฝรั่งที่หนักขนาด(เยอะมาก)เรานี้จะเป็นเด็ก ก็ได้เงินนะ คนแก่คนแก่ก็ได้เงิน ก็พอฝรั่งนี้และไปดูสวนฝิ่น ได้เที่ยวละหกสิบบาทจนถึงร้อย”** นอกจากนี้ชาวลาหู่บ้านยะดูเริ่มปฏิบัติตามคำแนะนำไกด์ มีการแต่งกายประจำเผ่าเมื่อมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึง หรือมีการนำการเดินจะก็แสดงให้นักท่องเที่ยวชม ความรุ่งเรืองของการท่องเที่ยวทัวร์ป่าทำให้ชาวลาหู่ได้รับเงินจากค่านอนพัก หรือการขายของสินค้าชนเผ่าที่บั้งวันอาจได้เงินมากถึง 3,000-7,000 บาท ก็เข้ามาของนักท่องเที่ยวเหมือนแหล่งชุมชนทรัพย์ ชาวลาหู่บ้านยะดูจึงเริ่มมีกันทำป๋องสงวนไกด์ป่าให้นอนประจำบ้าน บ้านหลังอื่นก็เริ่มใช้กลวิธีต่างๆดังไกด์ให้เปลี่ยนใจเข้าพักบ้านตน จนเกิดความไม่พอใจระหว่างกันนำมาสู่การทะเลาะเรื่องแย่งนักท่องเที่ยว ดังมีรายละเอียดในยุคต่อไปที่จะนำเสนอ

4) แยกแยกแข่งขันและแยกหาหน้า

ปี พ.ศ 2530 หรือปี “ส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย”(Visit Thailand Year)รัฐบาลได้เข้ามาสนับสนุนนำชาวเขาเข้าเป็นองค์ประกอบสำคัญของยุทธการเสนอขายความเป็นไทยสู่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวระดับโลกอย่างเป็นทางการ หมู่บ้านยะดูและหมู่บ้านชาวเขาเผ่าอื่นบริเวณแม่ น้ำกกกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวชาวเขาที่สำคัญของจังหวัดเชียงราย ที่มีการแนะนำในแผ่นพับการท่องเที่ยวเชียงรายว่า **“การได้นั่งล่อเรือแม่ น้ำกก ทำให้ท่านสามารถหยุดดูหรือเยี่ยมชม หมู่บ้านชาวเขา ได้ตลอดสองข้างของลำน้ำกก ทั้งนี้ท่านอาจจะแวะนั่งข้างเพื่อชมชาวเขาได้ด้วยรอบหมู่บ้าน”** (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานจังหวัดเชียงราย, 2542) ฉะนั้นไกด์ป่าและบริษัททัวร์จึงนิยมนำนักท่องเที่ยวเข้ามาเดินป่าและพักค้างคืนบ้านชาวเขาในบริเวณแม่ น้ำกกแห่งนี้ ส่วนบ้านยะดูก็มีนักท่องเที่ยวฝรั่งเดินทางมาพักทุกคืน **“คืนไหนไม่ต่ำกว่าห้าสิบสี่สิบ บ้างคืนเจ็ดสิบแปดสิบ บางคืนชาวสามสิบ”** โดยรูปแบบการต้อนรับนักท่องเที่ยวก็ไว้ซึ่งรูปแบบเดิมคือไกด์ป่าจะนำนักท่องเที่ยวมาพักค้างคืนกับบ้านที่ตนเชื่อมสัมพันธ์ไว้และมีความสามารถในการต้อนรับแขกดังที่ตนต้องการ ทั้งนี้ค่าตอบแทนที่พักและอาหารอาจมีการเพิ่มราคาอยู่ในราว 50 บาท/คน/คืน

รูปแบบทัวร์ป่า ณ ช่วงเวลานั้น ไกด์ป่าจะให้ความสำคัญกับการเอาอกเอาใจนักท่องเที่ยวในฐานะลูกค้า นักท่องเที่ยวสามารถทำสิ่งต่างๆตามใจชอบของตนเองบางครั้งถึงขั้นวางตัวไม่เหมาะสม เช่น แต่งตัวโป้ แก้วฟ้าอาบน้ำในแหล่งน้ำสาธารณะของชุมชน จูบกอดกันอย่างเปิดเผย เรียกร้องให้ชาวบ้านนำฝิ่นมาให้สูบและซื้อขายบริการทางเพศจากเด็กสาว จำนวนนักท่องเที่ยวเข้าท่องเที่ยววันละเกือบร้อยคน มีช่างบริการกว่า 20 เชือกต่อวัน ภายในชุมชนจึงเริ่มมีการแข่งขันกัน

ทำมิให้ชาวบ้านคนอื่นเข้าถึงตัวนักท่องเที่ยวเพื่อป้องกันการดึงตัวนักท่องเที่ยวเข้าพักบ้านอื่นและปิดโอกาสขายของที่ระลึก การแข่งขันดังกล่าวทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทกันบ่อยครั้งในหมู่บ้านเกิดความวุ่นวายแก่ชุมชนสร้างความเบื่อหน่ายและภาพจน์อันเลวร้ายต่อชุมชนในที่สุดนักท่องเที่ยวก็ค่อยหดหาย

จวบจน ประมาณปีพ.ศ 2536-2540 จำนวนนักท่องเที่ยวเริ่มลดน้อยลง พร้อมกับมีการตัดถนนลูกลังเข้าหมู่บ้าน บ้านยะดูเริ่มขาดเสน่ห์เพราะมีการปราบปรามยาเสพติดอย่างจริงจังและทำลายแหล่งปลูกฝิ่น ไร่ฝิ่นที่เคยพาแขกมาพักบ้านประจำก็เริ่มหายได้เพราะไปบุกเบิกพื้นที่ใหม่บริเวณลุ่มน้ำแม่แตงที่อยู่ใกล้ตัวเมืองเชียงใหม่มากกว่า บางทีล้มหายตายจากไปดังที่ชาวบ้านยะดูบอกว่า **“ไค้เก๋ที่หายหน้าถ้าไม่รวยไปแล้วก็ตายเป็นเอดส์ หรือบ่อันก็คิดเหล้าติดยากินกันจนตายไปหมดแล้ว”** จนเหลือบ้านไม่กี่หลังที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาพัก รายได้จากทัวร์ป่าจึงจำกัดอยู่ที่บ้านที่มีแขกประจำเพียง 3 หลัง และเมื่อแขกบ้านคนเดิมจึงกระจายแยก ให้กับญาติพี่น้องคนเท่านั้น บ้านที่รับนักท่องเที่ยวจึงมีไม่ถึง 10 หลัง จากจำนวนบ้านในตอนนั้นประมาณ 30 กว่าหลัง แรงงานหนุ่มสาวเริ่มออกไปรับจ้างในเมืองใหญ่ เช่น ตัวเมืองเชียงใหม่ เชียงใหม่และ กรุงเทพฯ

5) พื้นฟูและพัฒนาเป็นโฮมสเตย์

ระหว่าง ปี พ.ศ 2541 - 2545 รูปแบบการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ตามวิถีแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้รับความสนใจทั้งองค์กรพัฒนาเอกชนและรัฐบาล ที่ได้ส่งเสริมสนับสนุนให้หน่วยงานของภาครัฐลงมือดำเนินแนวความคิดการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ไปพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวในพื้นที่ชนบทเพื่อนำไปสู่การกระจายรายได้ในระดับท้องถิ่น

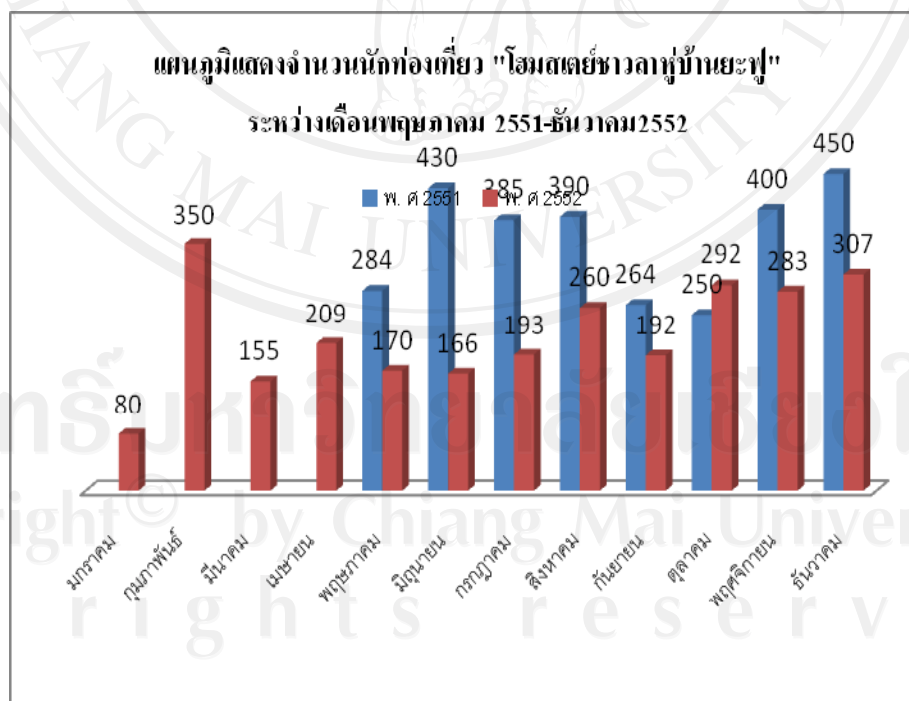
ปี พ.ศ. 2547 สำนักงานการวิจัยแห่งชาติสำนักงานภาคเหนือ(สกว.)ได้เข้ามาส่งเสริมตำบลแหล่งที่ตั้งของบ้านยะดูให้ชาวบ้านทำวิจัยแบบมีส่วนร่วม พร้อมกับแนะนำรูปแบบการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ให้เป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงพัฒนา การทำวิจัยครั้งนั้นทำให้ ผู้นำชุมชนและมูลนิธิหุ่นเงาองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานเกี่ยวกับชาวเขาในพื้นที่ตำบลแห่งนี้ เกิดการทบทวนถึงปัญหาและผลกระทบของการท่องเที่ยวทัวร์ป่า หลังจากนั้นจึงเกิดความร่วมมือระหว่างผู้นำชุมชนและมูลนิธิหุ่นเงา แก้ไขปัญหาการท่องเที่ยวที่จำนวนนักท่องเที่ยวเริ่มลดน้อยลงและจำกัดอยู่บ้านประจำเพียงไม่กี่หลังคาเรือน โดยมูลนิธิหุ่นเงาได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือส่งเสริมให้บ้านยะดูจัดระเบียบการท่องเที่ยวใหม่ให้มีระบบการจัดการแบบโฮมสเตย์ และปรับรูปการให้เหมาะสมกับชุมชน ภายใต้ชื่อ“การท่องเที่ยวชนเผ่า”

การส่งเสริมแนะนำการท่องเที่ยวโฮมสเตย์จากมูลนิธิหุ่นเงา ณ ครั้งนั้น ทำให้ผู้นำและตัวแทนชาวลาหู่บ้านยะดูได้เปิดโลกเรียนรู้จากการดูงานโฮมสเตย์อื่นที่ประสบความสำเร็จ หลังจากนั้นพวกเขาก็กลับปรับรูปการเปิดบ้านรับแขกทัวร์ ให้เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ที่มีระบบ

การจัดการบริหารโดยคณะกรรมการหมู่บ้านกระจายคิวการรับนักท่องเที่ยวเวียนให้ทั่วถึงครบทุกบ้าน มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพงานบริการด้านการท่องเที่ยวขึ้น เช่นกลุ่มทอผ้า กลุ่มนวด คั้นหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่เช่นจุดชมวิบ้านยะดู หรือพัฒนาทักษะการต้อนรับนักท่องเที่ยว ทั้งการทำความสะอาดและการประกอบอาหารเป็นต้น การดำเนินงานพัฒนาฟื้นฟูการท่องเที่ยวได้รับความร่วมมือจากชาวลาหู่เป็นอย่างดีนับความหวังว่า ความร่วมมือครั้งนี้จะทำให้การท่องเที่ยวของพวกเขา กลับมารุ่งเรืองอีกครั้ง ทั้งนี้ตลอดการพัฒนาการท่องเที่ยวดังกล่าวจะมีมูลนิธิหุ่นเงาเป็นที่เลี้ยงในการจัดการท่องเที่ยว พร้อมกับอบรมทักษะให้มัคคุเทศก์ท้องถิ่น และทำการตลาดพร้อมประชาสัมพันธ์หากกลุ่มลูกค้าอาสาสมัครส่งเข้าพักในบ้านยะดูจนถึงปัจจุบัน

2.3.3 โฮมสเตย์บ้านยะดู ณ ปัจจุบัน

ปัจจุบันโฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะดูประกอบไปด้วยบ้านที่ให้นักท่องเที่ยวเข้าพักจำนวน 38 หลังคาเรือน จากจำนวนบ้านทั้งหมด 40 หลังคาเรือน และมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศตลอด เฉลี่ยจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าพักโฮมสเตย์ประมาณ 275 คนต่อเดือน ทั้งนี้มีรายละเอียดจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าพักดังแผนภูมิแสดงจำนวนนักท่องเที่ยว “โฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะดู” ระหว่างเดือนพฤษภาคม 2551 – ธันวาคม 2552

แผนภูมิที่ 2.1 จำนวนนักท่องเที่ยว “โฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะดู”
ระหว่างเดือนพฤษภาคม 2551 – ธันวาคม 2552

กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในบ้านยะคูเป็นทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มีใจรักการผจญภัย ค้นหาความแปลกแตกต่างและท้าทายจากการเดินป่าผจญภัยท่องเที่ยวไปในดินแดนห่างไกล สัมผัสวิถีชนเผ่า เรียนรู้ชีวิตและช่วยเหลือผู้คนที่ด้อยโอกาสทางสังคม ซึ่งได้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยวแบกเป้ (backpack) กลุ่มนักท่องเที่ยวอาสาสมัครและนักศึกษาที่เข้ามาเรียนรู้พร้อมกับจัดกิจกรรมพัฒนาให้แก่หมู่บ้าน โดยชาวบ้านยะคูได้จัดประเภทกลุ่มนักท่องเที่ยวดังกล่าวเป็น 3 กลุ่ม ตามแหล่งที่มาตัวแทนขาย โปรแกรมท่องเที่ยวหรือผู้ประสานงานการจัดกิจกรรม และรูปแบบการท่องเที่ยว

กลุ่มที่ 1 “แบกหูนเงา” คือกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาจากมูลนิธิหูนเงาทั้งชาวไทยและต่างประเทศ โดยสามารถแบ่งเป็นกลุ่มย่อยออกมาได้ประเภทตามรูปกิจกรรม **ประเภทที่หนึ่ง** กลุ่มนักท่องเที่ยวโสมสเคย์มีเป้าหมายการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวและเรียนรู้วิถีชีวิตชนเผ่าเท่านั้น กิจกรรมที่ทำคือเดินป่า นอนพักบ้านโสมสเคย์ และทานอาหารเช้า ณ จุดชมวิวและเดินทางกลับ **ประเภทที่สอง** กลุ่มนักท่องเที่ยวอาสาสมัคร เป็นกลุ่มอาสาสมัครที่อาสาเข้ามาช่วยงานมูลนิธิและมีความสนใจช่วยเหลือชาวเขาที่ด้อยโอกาสทางสังคม กิจกรรมที่ปฏิบัติเป็นกิจกรรมเชิงพัฒนา ไม่ว่าจะการก่อสร้าง ซ่อมแซม สถานที่ สาธารณูปโภคภายในหมู่บ้านยะคู รวมถึงการสอนหนังสือและจัดกิจกรรมสันตนาการกับเด็กๆ ดำเนินกิจกรรมตามแผนพัฒนาของมูลนิธิหูนเงา หรือตามแผนที่อาสาสมัครจัดเตรียมมา ถึงแม้ว่ารูปแบบกิจกรรมจะต่างกัน แต่นักท่องเที่ยว“แบกหูนเงา” ทั้งสองประเภทจะใช้บริการพักบ้านโสมสเคย์เหมือนกัน โดยเรียงลำดับตามคิวจนครบ 38 หลัง โดยชาวบ้านเรียกการจัดคิวนี้ว่า “คิวหูนเงา” และผู้ศึกษาขอเรียกบ้านที่รับ“แบกหูนเงา” ว่า “บ้านคิวหูนเงา” ทั้งนี้การนำเที่ยวและประสานงานกับชาวบ้านจะมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่น หรือชาวบ้านเรียกว่า “ไกด์หูนเงา” เป็นผู้ดูแล

กลุ่มที่ 2 “แบกบริษัทัวร์” คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมีแหล่งที่มาจาก บริษัททัวร์ เกสเฮาส์ ทั้งในเชียงใหม่และเชียงราย มีเป้าหมายในการท่องเที่ยวเพื่อผจญภัยและพักผ่อน ท่องชมหมู่บ้านเท่านั้น กิจกรรมของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ คือ การเดินป่า หรือนั่งช้าง เดินชมหมู่บ้าน นอนพักบ้านตอนกลางคืนและเดินทางกลับในช่วงเช้าของอีกวัน โดยบ้านที่ “แบกบริษัทัวร์” เข้าพักจะเป็นบ้านที่บริษัทติดต่อประสานงานผ่านมัคคุเทศก์ไว้แล้วหรือว่าเป็นสิทธิของมัคคุเทศก์ในการเลือกบนความสนิทสนมกับเจ้าของบ้านที่สามารถเอื้อความสะดวกสบายแก่ตน และเมื่อมัคคุเทศก์เลือกแล้วก็มักไม่พาแขกไปนอนบ้านหลังอื่น ผู้ศึกษาจึงเรียนบ้าน“แบกบริษัทัวร์” เข้าพักว่า“บ้านแขกประจำ” ทั้งนี้บ้านยะคูมี “บ้านแขกประจำ” ทั้งหมดจำนวน 3 หลัง และตลอดระยะเวลาที่พัก “บ้านแขกประจำ” ของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ มัคคุเทศก์ของบริษัทเป็นผู้ดูแลตั้งแต่นำเที่ยวจนถึง

ประกอบอาหาร เจ้าของบ้านเพียงจัดที่นอนพร้อมข้าวให้เท่านั้น ทั้งนี้ ระบบการรับแขก ระบบ การตลาด และการประชาสัมพันธ์โฮมสเตย์ ต่อ นักท่องเที่ยวกลุ่มที่1และ2ทางมูลนิธิหุ่นเงาและ บริษัททัวร์ จะเป็นผู้ดำเนินการให้ชาวบ้านยะดู

กลุ่มที่ 3 “นักศึกษา” คือกลุ่มนักศึกษาชาวไทยที่มีการศึกษาข้อมูลจากสื่อประชาสัมพันธ์ หรือหน่วยงานที่ทำงานกับบ้านยะดูและเข้ามาประสานงานกับหมู่บ้านยะดูโดยตรง ส่วนมาก นักท่องเที่ยวกลุ่มนักศึกษานี้จะเข้ามาพักเป็นกลุ่มใหญ่เพื่อ จัดกิจกรรมทั้งประเภทค่ายอาสาและ พัฒนาและประเภทศึกษาเรียนรู้หรือดูงาน ทั้งนี้บ้านพักโฮมสเตย์ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลที่นักศึกษา ติดต่อประสานงานในการพิจารณาซึ่งอาจไม่ตรงตามคิวของนักท่องเที่ยวกลุ่มที่ 1 “แขกหุ่นเงา” ส่วนราคาบริการพักบ้าน โฮมสเตย์นั้นขึ้นอยู่กับงบประมาณหรือการขอความอนุเคราะห์จาก นักศึกษา

รูปแบบการบริการของ “โฮมสเตย์ชาวลานูบ้านยะดู” นั้น เป็นการจับบริการนำเที่ยว นั่งเรือ ล่องน้ำตก นั่งช้าง เดินป่า จากบ้านรวมมิตรถึงบ้านยะดู พาเที่ยวชมวัฒนธรรม ประเพณี ชาวลานูใน หมู่บ้าน และนอนพักบ้านชาวลานูแบบโฮมสเตย์พร้อมรับประทานอาหารตามแบบชาวลานูและ ร่วมเต้นจะคีกับชาวบ้านในช่วงกลางคืน ทั้งนี้คิดค่าบริการอาหารมื้อละ 100 บาท/มื้อ ที่พักคืนละ 100บาท/คน เสริมด้วยการบริการพาเที่ยวชมทะเลหมอก ณ จุดชมวิวของหมู่บ้าน หรือ ให้บริการนำ เที่ยว เดินป่า ศึกษาธรรมชาติ ระบบนิเวศ และสมุนไพร บริเวณคอยบ่อและน้ำตกห้วยแม่ซ่าย (ไกรสิทธิ์ สิทธิโชค, 2550)